

1. מרואן דלאל, עו"ד

ת.ד. 8519, חיפה 310840

טלפון: 04-8314222 ; 052-6021261

דואר אלקטרוני: marwan8@gmail.com

העותר

נגד

1. ציפי לבני

2. אהוד אולמרט

3. עמיר פרץ

4. חיים רמון

5. יובל דיסקין

6. גבי אשכנזי

7. דן חלוץ

8. יואב גלנט

9. עידו נחושטן

10. אליעזר שקדי

11. הפרקליט הצבאי הראשי

בניין הפרקליטות הצבאית, בניין 22

הקרית, תל-אביב

12. היועץ המשפטי לממשלה

כולם באמצעות היועץ המשפטי לממשלה

מרחוב סלאח אל-דין 29 ירושלים

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא צו על תנאי המופנה אל המשיבים 11 ו- 12 הפרקליט הצבאי הראשי והיועץ המשפטי לממשלה בהתאמה המורה להם לנמק מדוע לא יורו על פתיחה בחקירה פלילית בגין פשעים לכאורה שהתבצעו במהלך:

א. "מלחמת לבנון השנייה", יולי - אוגוסט 2006 : נגד המשיב 2 אהוד אולמרט, המשיב 3 עמיר פרץ, המשיב 4 חיים רמון, והמשיב 10 אליעזר שקדי ;

ב. מבצע "עופרת יצוקה", דצמבר 2008 – ינואר 2009 : נגד המשיבה 1 ציפי לבני, המשיב 2 אהוד אולמרט, המשיב 5 יובל דיסקין, המשיב 6 גבי אשכנזי, המשיב 8 יואב גלנט והמשיב 9 עידו נחשתן ;

ג. אירוע המשט ההומניטרי לעזה, מאי 2010 : נגד המשיב 6 גבי אשכנזי.

"A British court issued an arrest warrant for Israel's former foreign minister over war crimes allegedly committed in Gaza this year – only to withdraw it when it was discovered that she was not in the UK, it emerged today."¹

"כל הנותנים יד לפשעי מלחמה צריכים לדעת שביום מן הימים הם עלולים למצוא את עצמם על ספסל נאשמים ולתת את הדין על פשעיהם, גם אם בעולם חדש שערכיו אינם דומים לערכי העולם שהכירו, גם בארץ שאיננה ארצם, אפילו מקץ שבעה עשורים. על כן היתה הצדקה לשפוט את דמיאניוק בגרמניה ; לא חרף גילו המופלג, כי אם דווקא בשל גילו.²"

"מצאה ועדת בדיקה ממשלתית כי קיים חשש לביצוע עבירה פלילית, תביא את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה."³

"לשלם לחיילים כמו לאברכים"⁴

¹ Ian Black and Ian Cobain, "British court issued Gaza arrest warrant for former Israeli minister Tzipi Livni", *The Guardian*, 14 December 2009 (available at: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/dec/14/tzipi-livni-israel-gaza-arrest>).

² תום שגב, "הגרוטסקיות והמסר", *הארץ*, 13 במאי 2011 מצוטט אצל דינה זילבר, *בשם החוק: היועץ המשפטי לממשלה והפרשות שטלטלו את המדינה* (דביר, 2012), 249.

³ סעיף 8א(ד) לחוק הממשלה, התשסא-2001.

⁴ רויטל חובל, "במרכז הקמפיין של קדימה : סוגיית השוויון בנטל", *הארץ*, 19 בדצמבר 2012.

תוכן עניינים

5.....	א. הקדמה
6.....	ב. העותר והמשיבים
	הטיעון העובדתי
7.....	ג. "מלחמת לבנון השניה": יולי – אוגוסט 2006
8.....	ג.1. תחילת ומשך "מלחמת לבנון השניה"
10.....	ג.2. תכלית "מלחמת לבנון השניה"
13.....	ג.3. פגיעה באזרחים
15.....	ג.4. פגיעה ביעדים אזרחיים
16.....	ד. מבצע "עופרת יצוקה": דצמבר 2008 – ינואר 2009
17.....	ד.1. אי חוקיות מבצע "עופרת יצוקה"
20.....	ד.2. פגיעה בשוטרים
21.....	ד.3. פגיעה במבני ממשל
21.....	ד.4. פגיעה מכוונת באוכלוסיה האזרחית
22.....	ד.5. פגיעה ביסודות המחיה האזרחית
23.....	ד.6. מניעת סיוע הומניטרי
23.....	ד.7. שימוש באזרחים כ"מגן אנושי"
23.....	ד.8. ממצאי דו"חות ארגוני זכויות אדם בינלאומיים
24.....	ד.9. אי חקירת בכירים מהדרג המדיני והצבאי
24.....	ה. אירוע המשט ההומניטרי לעזה: 31 במאי 2010
24.....	ה.1. פעולת ההשתלטות על המשט ההומניטרי וועדות החקירה בעקבותיה
26.....	ה.2. דו"ח פאלמר
28.....	ה.3. דו"ח ועדת טירקל השני
32.....	ה.4. דו"ח הדסון – פיליפס
33.....	ו. פניות לרשויות

33.....	ו.1. פניות העותר
33.....	ו.2. תשובות היועץ המשפטי לממשלה
הטיועון המשפטי	
35.....	ז. הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי
35.....	ח. "מלחמת לבנון השניה": מלחמה תוקפנית – war of aggression
37.....	ט. אחריות פלילית אינדבדואלית
37.....	ט.1. המבנה הפיקודי : ממשלה – צבא – שירות ביטחון כללי
38.....	ט.2. אחריות פלילית לפשעי מלחמה במשפט הישראלי והמשפט הבינלאומי
39.....	ט.3. משפט ישראלי
40.....	ט.4. משפט בינלאומי
44.....	ט.5. אחריות פלילית אינדבדואלית של המשיבים 1 – 10
44.....	ט.5.א. "מלחמת לבנון השניה"
45.....	ט.5.ב. מבצע "עופרת יצוקה"
45.....	ט.5.ג. פעולת ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה
45.....	י. החובה לחקור ולהעמיד לדין
49.....	יא. חסינות והתישנות
49.....	יב. סמכות שיפוט אוניברסלית
52.....	יג. סיכום

א. הקדמה

1. עתירה זו עוסקת בחובה לפתוח בחקירה פלילית נגד בכירים מהדרג המדיני והצבאי בגין אחריותם האישית לפשעי מלחמה. מדובר בפשעים שבוצעו לכאורה במהלך פעילות צבאית במלחמת לבנון יולי – אוגוסט 2006 שכונתה על ידי הממשלה כ"מלחמת לבנון השנייה", מבצע "עופרת יצוקה" דצמבר 2008 – ינואר 2009, ומבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה ביום 31 במאי 2010.

2. ממשלות ישראל מינו ועדות לעניין "מלחמת לבנון השנייה" ומבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה מכוח חוק הממשלה, התש"סא – 2001⁵ אשר בדקו את נסיבות התרחשות שני האירועים. הממצאים העובדתיים של ועדות אלה שפורסמו בפומבי מאששים את החובה לפתוח בחקירה פלילית נגד בכירים מהדרג המדיני והצבאי. הן גם חושפות את הבעיות הקשות הקיימות במנגנוני החקירה בענייני הפרות המשפט הבינלאומי ההומניטרי, לרבות במנגנון החקירה הצבאי.

3. ב"מלחמת לבנון השנייה" ובמבצע "עופרת יצוקה" אזרחים ויעדים אזרחיים הותקפו בכוונה ושלא כדין. במבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה קיימות ראיות חזקות לפתיחה באש חיה לכיוון ספינת המאווי מרמרה עוד בטרם עליית החיילים על סיפון הספינה. בהקשר זה ועדת טירקל הסתייגה מדו"ח איילנד שמקורו במינוי של המשיב 6 הרמטכ"ל גבי אשכנזי.⁶

4. דו"חות מטעם האומות המאוחדות, הליגה הערבית וארגוני זכויות אדם בינלאומיים מראים בבירור כי במהלך "מלחמת לבנון השנייה", מבצע "עופרת יצוקה", ומבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה התבצעו הפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 כפי שאלה מוגדרות בסעיף 147 לאמנה בייחוד:

- wilful killing;
- wilfully causing great suffering or serious injury to body or health;

⁵ סעיף 8א לחוק מסמך שר או כמה שרים למנות ועדת בדיקה ממשלתית לנושא שבסמכותם. סעיף 8א(ג) לחוק מחיל את סעיפים 14 ו-22 לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט - 1968 על ועדת בדיקה ממשלתית המקנים חסינות והגנות לנחקרים בפני הועדה מפני הליכים פליליים. בנוסף, מוחל סעיף 27(ב) לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט - 1968. סעיף 15 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט - 1968 העוסק באדם העלול להיפגע מן החקירה או מתוצאותיה לא הוחל על ועדת בדיקה ממשלתית מכוח חוק הממשלה, התש"סא - 2001. השוו עם יצחק זמיר, "האם חובה לקיים המלצות הוועדה", הארץ, 21 במרץ 1983; דב וייסגלס, אריק שרון ראש ממשלה - מבט אישי (ידיעות ספרים, 2012).

⁶ ראו הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010, מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי (ועדת טירקל, חלק שני, פברואר 2013), 374 - 378. השוו עם ת"א (מחוזי ירושלים) 8206/06 סרן ר' נ' ד"ר אילנה דיין ואח', פסק דין מיום 7 בדצמבר 2009, פסקה 105 ("כאן המקום להעיר בקצרה גם על עדותו של אלוף (במיל') גיורא איילנד. במהלך המשפט התברר כי הלה פנה אל התובע לאחר שזה הגיש את תצהיר עדותו, בידיעתה של אילנה דיין, והמליץ לו למשוך את התביעה...יש פסול בפנייה כזו במהלך המשפט, בידיעתה של אילנה דיין, ובאופן שבו נעשתה, אולם לא נאריך במקום שאין בכך הכרח").

- extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly.⁷

5. חובה היה על הפרקליט הצבאי הראשי והיועץ המשפטי לממשלה ליזום חקירה פלילית נגד בכירים מהדרג המדיני והצבאי במקרים נשוא העתירה ולא להמתין להגשתה.⁸ בהעדר חקירה פלילית או בהעדר חקירה פלילית כנה (genuine)⁹ בישראל הבכירים הרלבנטיים מהדרג המדיני והצבאי עלולים לעמוד בפני בקשות למעצר, חקירה ותביעה במדינות אחרות בעולם אשר חוקיהן מאמצים את סמכות השיפוט האוניברסלית. ידחה בית המשפט הנכבד את העתירה תיכלל הדרך למימוש סמכות שיפוט אוניברסלית.¹⁰ טענות בדבר התישנות וחסינות אינן תקפות כאשר מדובר בחשד לכאורה לביצוע פשעי מלחמה.¹¹

6. בעתירה בבג"ץ 4969/04 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' דן הראל, אלוף פיקוד דרום שוהגשה על ידי הח"מ ועסקה במדיניות הריסת בתים של הצבא בדרום רצועת עזה, הדגיש הנשיא (בדימוס) אהרן ברק את המשמעות של דו"חות בינלאומיים. בדיון בעתירה שהתקיים ביום 26 באוקטובר 2004 אמר הנשיא ברק:

"הדו"חות הללו נקראים בעולם ומשמשים את התשתית העובדתית ביחס אלינו. אנחנו לא חיים על אי בודד. אנחנו יכולים להמשיך הלאה והבעיה נמשכת. בלי פתרון, לצבא אין הדרכה מספקת והעולם חוגג עלינו. מדוע לא יעשה מאמץ לבדוק אם באמת אלפי בתים שנהרסו היו צריכים להיהרס?"¹²

ב. העותר והמשיבים

7. העותר הינו משפטן שתחום מומחיותו הוא משפט בינלאומי וזכויות אדם. בין השנים 2007 – 2010 העותר עבד במשרד התובע של בית הדין הבינלאומי לעניין יוגוסלביה לשעבר שבהאג, הולנד. באוקטובר 2011 וביוני 2012 העותר הגיש כתבי טענות כידיד בית המשפט לבית הדין המיוחד לעניין לבנון שמושבו גם כן בהאג, הולנד. לפני הצטרפות

⁷ לעניין מעמדם של כללי המשפט הבינלאומי במשפט הישראלי, לרבות אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 ראו בג"ץ 3799/02 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל ואח', פ"ד ס (3), 67 (פסקאות 20 – 25 לפסק דינו של הנשיא ברק); בג"ץ 785/87 עבד אלנאצר עבד אלעזיז אל עפו נ' מפקד כוחות צה"ל בנגדה המערבית, פ"ד מב (2), 4, 35 – 38.

⁸ ראו ע"פ 2910/94 ארנסט יפת נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (2), 268. השוו עם סעיף 8א(ד) לחוק הממשלה, התש"סא – 2001 אשר קובע "מצאה ועדת בדיקה ממשלתית כי קיים חשש לביצוע עבירה פלילית, תביא את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה."

⁹ ראו סעיפים 1 ו-17 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי. מדינת ישראל אינה צד לאמנה שכוננה את חוק בית הדין הפלילי הבינלאומי ולא קיבלה על עצמה את סמכות בית דין זה. יחד עם זאת, חוק בית הדין הפלילי הבינלאומי נחשב כמשקף את עקרונות המשפט הבינלאומי הפלילי כפי שאלה התפתחו במשך שנים רבות ונותחו בכתבי מלומדים. השוו עם סעיף 38 (1) לחוק בית המשפט הבינלאומי לצדק.

¹⁰ ראו בג"ץ 3292/07 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פסק דין מיום 8 בדצמבר 2011.

¹¹ ראו סעיפים 28, 29 ו-98 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי.

¹² טל רוזנר, "השופט ברק מציע: לבדוק את הריסת בתי הפלסטינים", YNET, 26 באוקטובר 2004 (<http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-2995157.00.html>). ראו גם בג"ץ 7195/08 אשרף אבו רחמה ואח' נ' תא"ל אביחי מנדלבליט הפרקליט הצבאי הראשי ואח', פסק דין מיום 1 ביולי 2009.

העותר למשרד התובע בהולנד הוא הגיש עתירות לבית משפט זה נגד רשויות שהפרו זכויות אזרח. בפברואר 2013 העותר ייסד את גרוטיוס – מרכז למשפט בינלאומי וזכויות אדם.

8. המשיבה 1 גב' ציפי לבני מכהנת כשרת המשפטים. בזמן "מלחמת לבנון השנייה" ומבצע "עופרת יצוקה" גב' לבני כיהנה כשרת החוץ. המשיב 2 מר אהוד אולמרט היה ראש הממשלה בתקופת "מלחמת לבנון השנייה" וראש הממשלה בפועל בתקופת מבצע "עופרת יצוקה".¹³ המשיב 3 מר עמיר פרץ היה שר הביטחון בזמן "מלחמת לבנון השנייה". המשיב 4 מר חיים רמון היה שר המשפטים בתקופת אותה מלחמה. המשיב 5 מר יובל דיסקין היה ראש שירות הביטחון הכללי בתקופת מבצע "עופרת יצוקה". המשיב 6 מר גבי אשכנזי היה ראש המטה הכללי של צה"ל בתקופת מבצע "עופרת יצוקה" ואירועי המשט ההומניטרי לעזה במאי 2010. המשיב 7 מר דן חלוץ היה ראש המטה הכללי בצה"ל בתקופת "מלחמת לבנון השנייה". המשיב 8 מר יואב גלנט היה אלוף פיקוד דרום בזמן מבצע "עופרת יצוקה". המשיב 9 מר עידו נחושתי היה מפקד חיל האוויר בצה"ל בזמן מבצע "עופרת יצוקה". המשיב 10 מר אליעזר שקדי היה מפקד חיל האוויר בזמן "מלחמת לבנון השנייה". המשיב 11 הפרקליט הצבאי הראשי אחראי על מערכת התביעה הצבאית. המשיב 12 היועץ המשפטי לממשלה אחראי על מערכת התביעה ואכיפת שלטון החוק בישראל.

הטיעון העובדתי

ג. "מלחמת לבנון השנייה": יולי – אוגוסט 2006

9. מלחמת לבנון נמשכה מיום 12 ביולי 2006 עד 14 באוגוסט 2006. ביום 25 במרץ 2007 קיבלה ממשלת ישראל החלטה מספר 1468 שנוסחה כדלקמן:

"המערכה הצבאית שהתנהלה בלבנון בחודשים יולי-אוגוסט 2006, תיקרא 'מלחמת לבנון השנייה'"

10. במהלך מלחמה זו תקפו כוחות הביטחון אזרחים ויעדים אזרחיים בלבנון בכוונה ושלא כדין. קיים חשד ממשי כי כוחות הביטחון ביצעו הפרות בוטות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי במובן של סעיף 147 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949. קיים חשד כי גם הצד הלבנוני הפר את המשפט הבינלאומי במהלך המלחמה.¹⁴

¹³ בעקבות התפטרות ראש הממשלה אהוד אולמרט ביום 21 בספטמבר 2008 המשיכה לכהן הממשלה כממשלת מעבר. ראו סעיפים 19 ו-20(ב) לחוק יסוד: הממשלה.

¹⁴ See Human Rights Watch, **Civilians under Assault: Hezbollah's Rocket Attacks on Israel in the 2006 War**, 29 August 2007; Amnesty International, **Under fire: Hezbollah's attacks on northern Israel** 13 September 2006.

11. ביום 17 בספטמבר 2006 מינתה הממשלה ועדת בדיקה לאירועי המערכה בלבנון 2006 מכוח חוק הממשלה, התש"סא – 2001, בראשות שופט בית המשפט העליון (בדימוס) אליהו וינוגרד (ועדת וינוגרד). באפריל 2007 הגישה ועדת וינוגרד לממשלה דו"ח חלקי (דו"ח ועדת וינוגרד 1), ובינואר 2008 היא הגישה דו"ח סופי (דו"ח ועדת וינוגרד 2, חלקים א' ו- ב'). הממצאים המובאים בעתירה זו מתבססים על דו"חות ועדת וינוגרד הפומביים שכן אין לעותר גישה לדו"חות הועדה בנוסחם הסודי.¹⁵

ג.1. תחילת ומשך "מלחמת לבנון השנייה"

12. ביום 12 ביולי 2006 בשעה תשע בבוקר הותקף סיור של צה"ל בגבול הצפון. שני חיילים נתפסו, שלושה חיילים נהרגו ושני חיילים נפצעו. שתיים לאחר מכן הוכנס לשטח לבנון כוח צה"לי לטיפול באירוע. טנק נפגע ממטען וצוותו נהרג. חייל נוסף מכוח החילוץ נהרג. באירוע זה נהרגו שמונה חיילים.¹⁶

13. באותו יום התכנסה הממשלה בשעה 20:00 לדון בתגובת מדינת ישראל. המשיב 2 ראש הממשלה מר אהוד אולמרט סיכם ישיבה זו באומרו כי עומדת למבחן ה"נחישות של מדינת ישראל" וכי "יש לקבוע מחיר כזה, שאף אחד לא ירצה להתעסק איתנו."¹⁷ המשיב 3 שר הביטחון מר עמיר פרץ ציין לעניין ישיבת ממשלה זו כי היה ברור שבשלב מסוים יהיה לחץ בינלאומי להפסיק את הפעילות הצבאית.¹⁸

14. בסוף ישיבה זו קיבלה הממשלה את החלטה מספר 258 שכותרתה "מבצע 'שכר הולם' – תגובת צה"ל לתוקפנות החיזבאללה משטח לבנון". בפסקה ד' ציינה הממשלה כי:

"ישראל חייבת להגיב בחומרה המתחייבת ממהלך התקפי זה, והיא אכן תעשה כך. ישראל תגיב בצורה תקיפה וקשה כנגד מחוללי הפעולה והגורמים האחראים לה וכן תפעל לסכל מאמצים ופעילות המכוונים נגד ישראל."

רצ"ב החלטת הממשלה מספר 258 מיום 12 ביולי 2006 כנספח לעתירה שסימנו ע/ 1.

15. ניסיון להגיע להפסקת אש בעת ביקורה של שרת החוץ של ארה"ב באזור גב' קונדוליזה רייס כשל בעקבות התקפה של חיל האוויר שפגעה באזרחים בבית בכפר קנא שבלבנון

¹⁵ ראו דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 1 (מכתב חברי ועדת וינוגרד אל ראש הממשלה אהוד אולמרט ושר הביטחון עמיר פרץ). <http://vaadatwino.co.il/reports.html>.

¹⁶ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 66, פסקה 1.

¹⁷ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 81, פסקה 55. ראש הסגל של ראש הממשלה ציין כי באותו יום היה ברור לראש הממשלה ש"חייבים להגיב בעוצמה". ראו דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 69, פסקה 22.

¹⁸ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 82, פסקה 51.

ביום 30 ביולי 2006.¹⁹ השיחות התנהלו ישירות מול המשיב 2 ראש הממשלה אהוד אולמרט והמשיב 3 שר הביטחון עמיר פרץ. לפי שרת החוץ האמריקאית:

“After a brief meeting with our delegations in which I focused on the humanitarian issue, Peretz and I met one-on-one. I told him that time was running out and I couldn’t hold the ground against an immediate ceasefire much longer. As I was warning against any escalation of the war, his BlackBerry went off. He took a look at it and then returned to the conversation. As we wrapped up, I told him that I was leaving immediately for Lebanon and would return to Jerusalem within a day or so. I’d decided that personally shutting back and forth was necessary to find a resolution of the war.

Then, suddenly, David Welch interrupted the meeting and showed me his BlackBerry. He had received an e-mail from our ambassador in Lebanon informing us that an Israeli air strike had caused major civilian casualties. An apartment building in Qana had collapsed in the strike, killing more than twenty Lebanese civilians. I immediately realized that Peretz had known about the incident but hadn’t told me. I confronted him and he finally admitted that, yes, something had gone awry. He said they were investigating but were not yet sure of the details.”²⁰

רצ"ב עמ' 486 – 487 מספרה של שרת החוץ האמריקאית בתקופת מלחמת לבנון השנייה שיצא לאור בשנת 2012 כנספח לעתירה שסימנו ע/2.

16. ביום 11 באוגוסט 2006 קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה מספר 1701 שקראה, בין השאר, להפסקת הפעילות הצבאית בין הצדדים כדלקמן:

"Calls for a full cessation of hostilities based upon, in particular, the immediate cessation by Hizbollah of all attacks and the immediate cessation by Israel of all offensive military operations."

רצ"ב החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1701 מיום 11 באוגוסט 2006 כנספח לעתירה שסימנו ע/3.

¹⁹ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 11, פסקה 4. במהלך מלחמה זו היו מאמצים דיפלומטיים בין הצדדים. ראו דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 74, 87, 92; דו"ח ועדת וינוגרד 2 חלק א', עמ' 87, 88, 92, 101, 104, 107, 111, 112, 119, 122, 133, 135, 136, 144, 151, 153, 157, 163, 171, 172, 185, 186, 190, 195, 202, 203, 215, 225.

²⁰ Condoleezza Rice, *No Higher Honour: A Memoir of My Years in Washington* (Simon & Schuster, 2012), 487.

17. ביום 25 במרץ 2007 קיבלה ממשלת ישראל את החלטה מספר 1468 שקראה למערכה בלבנון כ"מלחמת לבנון השנייה". ביום 1 באפריל 2007 סיפק משרד החוץ מסמך על אתר האינטרנט של המשרד שהצדיק את הפעילות הצבאית במהלך מלחמת לבנון השנייה.

רצ"ב החלטת הממשלה מספר 1468 מיום 25 במרץ 2007 כנספח לעתירה שסימנו ע/4.

רצ"ב מסמך משרד החוץ בעניין מלחמת לבנון השנייה מיום 1 באפריל 2007 כנספח לעתירה שסימנו ע/5.

ג.2. תכלית "מלחמת לבנון השנייה"

18. הצהרות פומביות של בכירים מהדרג המדיני והצבאי וכן דיונים פנימיים בממשלה ובצבא מצביעים בבירור כי המטרה של הפעילות הצבאית היתה לתקוף אזרחים ומטרות אזרחיות בלבנון כדי ללחוץ על ארגון חיזבאללה וממשלת לבנון. פעילות כאמור אינה חוקית וקיים חשד ממשי כי בוצעו הפרות בוטות לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 במובן סעיף 147 לאמנה.

19. ביום 13 ביולי 2006, בסביבות השעה 30:23, קיימה המשיבה 1 שרת החוץ באותה עת ציפי לבני שיחה טלפונית עם שרת החוץ של ארה"ב קונדוליזה רייס והציגה בפניה את מטרת הפעילות הצבאית הישראלית:

"להביא את צבא לבנון לתפוס עמדות בדרום לבנון. זוהי הזדמנות. אנשים מחפשים נקמה. אני מנסה לראות את הדברים באופן שונה."²¹

20. במהלך ישיבת הממשלה שהתקיימה ביום 12 ביולי 2006, בשעה 20:00, ראה המשיב 4 חיים רמון את תפיסת החיילים כהכרזת מלחמה. לדעתו, לא היה מקום לתגובת אמצע. הבחירה היתה בין הימנעות מתגובה או תגובה חזקה מאוד. הוא המליץ על האפשרות השנייה.²²

21. בישיבת ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי – הקבינט שנערכה ביום 27 ביולי 2006 בשעה 11:00 חזר השר חיים רמון על עמדתו שצריך להפעיל את הכוח האווירי בכל העוצמה האפשרית בכדי להימנע מהפעלת כוחות קרקעיים.²³ בישיבת הממשלה שנערכה ביום 30 ביולי 2006 על רקע הפגיעה באזרחים בכפר קנא העיר המשיב 4 חיים רמון לאורך כל הישיבה כי יש להמשיך ולהלום בלבנון באש.²⁴

²¹ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 90, פסקה 76. ראו גם עמ' 60, פסקה 109.

²² דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 79, פסקה 52.

²³ דו"ח ועדת וינוגרד 2 חלק א', עמ' 124, פסקה 258.

²⁴ דו"ח ועדת וינוגרד 2 חלק א', עמ' 135, פסקה 313.

22. ביום 12 ביולי 2006 בסביבות השעה 12:45 אמר המשיב 7 הרמטכ"ל באותה עת דן חלוץ לשר הביטחון עמיר פרץ כי "נצטרך לעשות כמה פעולות מאוד אגרסיביות בשביל לקבוע דפוס חדש של חוקי משחק."²⁵ באותו יום דיווח ה-BBC אודות התבטאות הרמטכ"ל חלוץ כדלקמן:

"Army Chief of Staff Lt-Gen Dan Halutz said the Israeli military would 'turn back the clock in Lebanon by 20 years' if the soldiers were not returned."²⁶

23. בשעות הצהריים השתתף הרמטכ"ל חלוץ בדיון של פורום בכירים בצבא שהתייחס למטרות שיש לפגוע בהם בלבנון. הרמטכ"ל חלוץ סיכם את הדיון כדלקמן:

"צריך לפעול בזירה באופן ממושך, רב עוצמה ותוך הפגנת כושר עמידה... לבנון - פעולה ישירה, חזבאללה - פגיעה בלתי פרופורציונאלית."²⁷

24. בהערכת מצב שהתקיימה באותו יום בשעה 14:30 בלשכת שר הביטחון הדגיש הרמטכ"ל חלוץ את חשיבות הפגיעה במתקני תשתית.²⁸ בהתייחסות ביטחונית עם ראש הממשלה אולמרט ושר הביטחון פרץ הדגיש הרמטכ"ל חלוץ שוב את הצורך לפגוע בתשתיות.²⁹ בישיבת הממשלה שהתקיימה ביום 12 ביולי 2006 בשעה 20:00 ציין הרמטכ"ל חלוץ כי:

"צריך לפעול בשני מישורים, גם נגד מדינת לבנון וגם נגד חזבאללה, ולא להשאיר מישור חף מפגיעה, כי זו משמעותה של ההרתעה, למרות שהלבנונים זוכים לאהדה בינלאומית יוצאת דופן. הם לא יכולים להשתמש באהדה הזאת כמרסן, מרתיע או מונע פעולה ישראלית... יש שם מדינה, מדינה שיש לה תשתיות מפוארות, יש לה כלכלה מסודרת ויש לה רצון להימנות על המדינות המתוקנות בעולם. אלה שני הכיוונים."³⁰

25. שר הביטחון פרץ הסכים עם גישת הרמטכ"ל שהובעה בישיבת הממשלה בשעה 20:00:

"ראש המטה הכללי בסופו של דבר, בא מגובש עם החלטה, שברגע זה הדבר היחידי שניתן לבצע, זה מסת אש, וברגע זה הוא צודק, כי בכל מקרה, גם אם מחליטים על פעולה קרקעית עתידית, בוודאי שהימים הראשונים של מסת האש

²⁵ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 69, פסקה 23.

²⁶ "Hezbollah warns Israel over escalation", BBC, 12 July 2006 (available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/517).

²⁷ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 70, פסקה 27.

²⁸ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 71, פסקה 30. שר הביטחון דחה בשלב זה פגיעה במתקני החשמל בלבד. הוא לא דחה פגיעה בתשתיות אזרחיות אחרות. לאחר מכן, שר הביטחון פרץ לא דחה את הפגיעה במתקני חשמל.

²⁹ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 74, פסקה 43.

³⁰ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 77, פסקה 47.

‘שוברת קרח’, היא בעצם התשובה שבכל מקרה, בכל מתווה – אלה הפעולות הראשונות שצריכות להתבצע.³¹

26. ביום 13 ביולי 2006, בשעה 06:49, התקיים במטכ"ל חיתוך מצב בראשות הרמטכ"ל חלוץ שעסק בסיכום פעולות הלילה הקודם והתווית המשך הפעולות לאותו יום. בדברי הסיכום הדגיש הרמטכ"ל את הצורך בשינוי המצב התודעתי, לא לבדוק כל יעד במיקרוסקופ.³² הרמטכ"ל הוסיף:

“אם לא יובן שלבנון נכנסה לכאוס, אנחנו מפסידים הזדמנות אדירה להשיג את היעד מספר אחד שלנו, והוא שינוי כללי המשחק שיושג באמצעות ייצור מהלך התקפי... אנחנו צריכים לייצר אפקט של לחץ הולך וגובר... יש עכשיו **מלחמה** בלבנון, ככה צריך לתפוס את זה. אנחנו **במלחמה**, זו ההגדרה שלי ולפי הכללים האלה אנחנו עובדים. עכשיו אם יש בעיה, נא לסדר את החוקים שזה יתאם את מה שאמרתי.”³³ (ההדגשות בדו"ח ועדת וינוגרד – מ.ד.)

27. בשיבת חיתוך מצב שנערכה בלשכת שר הביטחון בשעה 8:30 באותו יום חזר הרמטכ"ל חלוץ על בקשתו לתקוף מתקני תשתית – חשמל. שר הביטחון הסכים שהמסר שצריך לעלות מהתקיפות האוויריות הוא “נצראללה הורס לכם את המדינה”. ו“בגלל נצראללה לבנון הולכת אחורה.”³⁴

28. פורום בכירים בראשות הרמטכ"ל התכנס בשעה 15:19 לדון בתכלית האסטרטגית ובהמשך המהלך. הרמטכ"ל חלוץ סיכם:

- יצירת קרע בין חיזבאללה ללבנון. ההישגים הושגו באמצעות העצמת דימוי חיזבאללה כמי שגורם לחורבן לבנון.
- לגבי משך הזמן של המהלך “למדינת ישראל אין אינטרס שזה יסתיים מהר.”³⁵

29. בשעה 16:19 נערכה הערכת מצב מטכ"לית בהשתתפות ראש הממשלה אולמרט ושר הביטחון פרץ. הרמטכ"ל חלוץ סיכם את הדיון:

- היעד המרכזי להניע את ממשלת לבנון לנקוט עמדה באמצעות פגיעה בתשתיות.
- לא להניע שום מאמץ בינלאומי להפסקת אש “זה נראה לי מוקדם מדי. הם לא שילמו את המחיר.”

³¹ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 82, פסקה 51.

³² דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 85, פסקה 60.

³³ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 85, פסקה 60. הרמטכ"ל הורה לפזר כרוזים המודיעים לתושבים הלבנונים כי פעילות צה"ל היא תוצאה ישירה של תוקפנות חיזבאללה. בנוסף, הוא הורה לתכנן התקפה ממוקדת על מיכלי הדלק בבתי הזיקוק, ותחנות דלק מקומיות. שם.

³⁴ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 86, פסקה 61.

³⁵ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 88, פסקה 68.

- היה בעד התקפת מתקני החשמל בלבנון.³⁶

30. שר הביטחון פרץ תמך בפגיעה במתקנים שמספקים חשמל לדרום לבנון.³⁷ ראש הממשלה אולמרט דירבן את ראשי הצבא ותמך בגישתם האגרסיבית "יש פה שר ביטחון וראש ממשלה שמוכנים לקחת אחריות על החלטות קשות. תנצלו את זה, אל תעשו את החשבון שלנו, תחשבו הכי רחוק... תשאירו לנו לקבל את ההחלטות."³⁸

31. בשעה 19:00 התקיימה ישיבת הערכת מצב במשרד שר הביטחון פרץ שסיכם את הדיון כדלקמן:

"אנחנו בהחלט בכיוון נכון ושהדברים מתנהלים... במינונים נכונים. אתמול זה היה בשיא העוצמה, היום צריך להמשיך את העוצמה... אנחנו צריכים להגדיל בהחלט את כושר ההתרעה או את כושר הסיכול, את כושר המנע, שם אנחנו צריכים לעשות ככל האפשר."³⁹

32. ועדת וינוגרד סיכמה לעניין היציאה ל"מלחמת לבנון השנייה" כדלקמן:

"בהחלטות על היציאה למערכה ובדרך קבלתן היו כשלים וליקויים חמורים, וכי עיקר האחריות לאלה מוטלת על ראש הממשלה, על שר הביטחון ועל הרמטכ"ל לשעבר, דן חלוץ."⁴⁰

33. ועדת וינוגרד לא המליצה לקיים חקירה פלילית נגד מי מהבכירים מהדרג המדיני והצבאי.⁴¹

3.3. פגיעה באזרחים

34. לפי ארגון היומן רייטס ווטש 1,109 אזרחים נהרגו במהלך מלחמה זו ו- 4,399 אחרים נפצעו. הארגון חקר 94 מקרים של פגיעה באזרחים שבמהלכם נהרגו 510 אזרחים ו- 51 לוחמים של ארגון חיזבאללה. היומן רייטס ווטש סיכם בעניין זה:

"Our research shows that the primary reason for the high Lebanese civilian death toll was Israel's frequent failure to abide by a fundamental obligation of

³⁶ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 89, פסקה 69.

³⁷ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 89, פסקה 70.

³⁸ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 89, פסקה 71.

³⁹ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 89, פסקה 72.

⁴⁰ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 144, פסקה 190.

⁴¹ דו"ח ועדת וינוגרד 2, חלק ב', עמ' 493 – 494, פסקאות 52 – 56. המלצה מספר 2 היא לקיים תחקירים מיידיים ואמינים כאשר מתעורר חשש לסטייה מן החוק הצבאי, המשפט הישראלי, או דיני הלחימה של המשפט הבינלאומי. ועדת וינוגרד הדגישה כי "תחקירים הנוגעים למלחמת לבנון ייעשו או יושלמו בפקוח ובשילוב של גורם חיצוני למערכות שעל פעולתן מלינים." השוו עס בג"ץ 9594/03 בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים ואח' נ' הפרקליט הצבאי הראשי, פסק דין מיום 21 באוגוסט 2011.

the laws of war: the duty to distinguish between military targets, which can be legitimately attacked, and civilians, who are not subject to attack. This was compounded by Israel's failure to take adequate safeguards to prevent civilian casualties."⁴²

רצ"ב דו"ח היומן רייטס ווטש Why They Died: Civilian Casualties in Lebanon during the 2006 War, 6 September 2007
כנספח לעתירה שסימנו ע/6.

35. גם ארגון אמנסטי אינטרנשיונאל הגיע למסקנה כי ממשלת ישראל פגעה באזרחים שלא כדין והפרה את הדין הבינלאומי הפרה רצינית:

"Based on its research and analysis, including a review of Israeli interpretation of the laws of war, Amnesty International has concluded that Israeli forces committed serious violations of international human rights and humanitarian law, including war crimes. In particular, Amnesty International has found that Israeli forces carried out indiscriminate and disproportionate attacks on a large scale."⁴³

רצ"ב דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל Out of all proportion – civilians bear the brunt of war, 21 November 2006
כנספח לעתירה שסימנו ע/7.

36. לפי דו"ח נוסף של ארגון היומן רייטס ווטש, ממשלת ישראל עשתה שימוש בפצצות מצרר שלא כדין.⁴⁴ שימוש זה עלול להוות פשע מלחמה:

"Israel's use of cluster munitions in south Lebanon in 2006 was characterized by extensive and intensive attacks across civilian areas and swaths of territory, leaving an extremely high number of duds that are creating foreseeable deaths and injuries to civilians. These factors lead us to conclude Israel's attacks were indiscriminate and disproportionate, and thus illegal under international humanitarian law. The IDF also appears to have launched an attack, either

⁴² Human Rights Watch, **Why They Died: Civilian Casualties in Lebanon during the 2006 War**, 6 September 2007, pp.4-5.

⁴³ Amnesty International, **Out of all proportion – civilians bear the brunt of war**, 21 November 2006, p.64.

⁴⁴ ועדת וינוגרד ציינה בדו"ח שלה את הבעייתיות שבשימוש בפצצות מצרר. ראו דו"ח ועדת וינוגרד 2, חלק ב, עמ' 495 – 500, פסקאות 1 – 21. ראו בייחוד פסקה 10 וה"ש 8 ו-9. בפסקה 20 ועדת וינוגרד המליצה כי השימוש בפצצות מצרר יבחן מחדש "בשיתוף גורמים מחוץ לצה"ל עצמו. מסקנות הבחינה מחדש לגבי כללי השימוש בחימוש זה, ולגבי אופן הבקרה על ביצוען, צריכות להיבדק גם על ידי היועץ המשפטי לממשלה."

recklessly or deliberately, on Tebnine Hospital, a protected place under international law. Israel has a duty to credibly investigate these violations of IHL as potential war crimes.”⁴⁵

רצ"ב דו"ח היומן רייטס ווטש Flooding South Lebanon: Israel's Use of Cluster Munitions in Lebanon in July and August 2006, 17 February 2008
שסימנו ע/8.

37. ועדת החקירה של האו"ם לעניין המלחמה בלבנון שהוקמה בעקבות החלטת מועצת זכויות האדם של האו"ם S-2/1 ציינה את הפגיעה באזרחים ואי חוקיותה:

"The Commission considers that the excessive, indiscriminate and disproportionate use of force by IDF goes beyond reasonable arguments of military necessity and of proportionality, and clearly failed to distinguish between civilian and military targets, thus constituting a flagrant violation of international humanitarian law.”⁴⁶

רצ"ב דו"ח ועדת החקירה מטעם מועצת זכויות האדם של האו"ם United Nations Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, 23 November 2006
כנספח לעתירה שסימנו ע/9.

4.ג. פגיעה ביעדים אזרחיים

38. לפי דו"ח נוסף של אמנסטי אנטרנשיונל שנושאו פגיעה ביעדים אזרחיים בלבנון, הגיע ארגון זכויות האדם למסקנה כי הפגיעה ביעדים האזרחיים היתה מכוונת ושלא כדין:

“The evidence strongly suggests that the extensive destruction of public works, power systems, civilian homes and industry was deliberate and an integral part of the military strategy, rather than “collateral damage” – incidental damage to civilians or civilian property resulting from targeting military objectives.”⁴⁷

⁴⁵ Human Rights Watch, **Flooding South Lebanon: Israel's Use of Cluster Munitions in Lebanon in July and August 2006**, 17 February 2008, p.117.

⁴⁶ United Nations Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, 23 November 2006, p.71, para.317.

⁴⁷ Amnesty International, **Deliberate destruction or "collateral damage"? Israeli attacks on civilian infrastructure**, 22 August 2006, p.3.

רצ"ב דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל "Deliberate destruction or 'collateral damage'? Israeli attacks on civilian infrastructure, 22 August 2006. ע' 10.

39. לפי ארגון זכויות האדם מדובר בחשד ממשי לביצוע פשעי מלחמה שעלול להוביל לאחריות פלילית אינדבדואלית ומימוש סמכות שיפוט אוניברסלית :

"Many of the violations examined in this report are war crimes that give rise to individual criminal responsibility. They include directly attacking civilian objects and carrying out indiscriminate or disproportionate attacks. People against whom there is prima facie evidence of responsibility for the commission of these crimes are subject to criminal accountability anywhere in the world through the exercise of universal jurisdiction."⁴⁸

40. גם ועדת החקירה מטעם האו"ם התייחסה לנושא הפגיעה ביעדים אזרחיים :

"The number of houses and residential buildings destroyed in southern Lebanon and in South Beirut does not reflect an adequate application of the principles of military necessity and proportionality. The deliberate and indiscriminate targeting of civilian houses constitutes a violation of international humanitarian law and of international human rights obligations."⁴⁹

ד. מבצע "עופרת יצוקה": דצמבר 2008 – ינואר 2009

41. מבצע עופרת יצוקה החל ביום 27 בדצמבר 2008 והסתיים ביום 18 בינואר 2009. כוחות הביטחון הישראליים פגעו באזרחים ובמטרות אזרחיות שלא כדין. לפי נתוני ארגון בצלם, כ- 760 אזרחים שלא השתתפו בלחימה נהרגו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".⁵⁰ קיים חשד ממשי שכוחות הביטחון ביצעו הפרות בוטות לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 כפי שאלה מוגדרות בסעיף 147 לאמנה.

42. ביום 3 באפריל 2009 הקים נשיא מועצת זכויות האדם של האו"ם את הוועדה לבדיקת העובדות לעניין הסכסוך בעזה – Fact Finding Mission to the Gaza Conflict. מנדט הוועדה הוגדר כדלקמן :

⁴⁸ Ibid, p.6.

⁴⁹ United Nations Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, 23 November 2006, p.71, para.319. See also para.320.

⁵⁰ ראו בצלם, **הרוגים במהלך מבצע עופרת יצוקה**, <http://www.btselem.org/hebrew/statistics/fatalities/during-cast-lead/by-date-of-event>.

“to investigate all violations of international human rights law and international humanitarian law that might have been committed at any time in the context of the military operations that were conducted in Gaza during the period from 27 December 2008 and 18 January 2009, whether before, during or after.”

43. חברי הועדה היו השופט ריצ'רד גולדסטון, לשעבר שופט בבית המשפט לחוקה בדרום אפריקה והתובע לשעבר בבתי הדין לעניין הפשעים שבוצעו ביוגוסלביה לשעבר ורואנדה; פרופסור קריסטין חנקין, מרצה למשפט בינלאומי ומדעי המדינה בלונדון סקול אוף אקונומיקס; גב' הינא ג'ילאני, פרקליטה בבית המשפט העליון בפקיסטן שהיתה גם חברה בוועדת החקירה הבינלאומית לעניין דרפור (2004); וקולונל דזמונד טרוורס, קצין לשעבר בצבא ההגנה של אירלנד וחבר הנהלת המוסד לחקירת פשעים בינלאומיים. ביום 25 בספטמבר 2009 הועדה פרסמה את ממצאיה בדין וחשבון מפורט (דו"ח גולדסטון).

רצ"ב דו"ח גולדסטון כנספח לעתירה שסימנו ע/11.

44. לפי ממצאי דו"ח גולדסטון מאות אזרחים נהרגו ברצועת עזה ומבנים אזרחיים רבים נהרסו או ניזוקו באופן ממשי במהלך מבצע "עופרת יצוקה".⁵¹ כוחות הביטחון הישראליים תקפו אזרחים ומבנים אזרחיים כמדיניות.⁵² בוצעו הפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949.⁵³ ממשלת ישראל סירבה לשתף פעולה עם הועדה מטעם האו"ם.⁵⁴

45. הועדה מצאה כי גם הצד הפלסטיני הפר את המשפט הבינלאומי.⁵⁵ עתירה זו אינה מייתרת כמובן את הצורך לחקור הפרות אלה על ידי הרשויות הרלבנטיות.⁵⁶

ד. 1. אי חוקיות מבצע "עופרת יצוקה"

⁵¹ דו"ח גולדסטון, פסקאות 352 – 363.

⁵² דו"ח גולדסטון, פסקאות 1177 – 1216.

⁵³ דו"ח גולדסטון, פסקאות 32, 46, 50, 53, 60, 390, 815.

⁵⁴ דו"ח גולדסטון, פסקה 1179.

⁵⁵ דו"ח גולדסטון, פסקאות 482 – 498.

⁵⁶ השו"ע בג"ץ 8013/10 המועצה האזורית אשכול ואח' נ' ראש הממשלה ואח', פסק דין מיום 8.8.2011 (פסקאות 1, 6, 10, 13 ו-14 לפסק הדין). ראו גם בג"ץ 8397/06 אדוארדו וסר, ע"ד נ' שר הביטחון ואח', פ"ד סב(2), 198 (בפני הנשיאה ביניש, השופטת ברלינר, והשופט ג'ובראן); עוזי פוגלמן, "מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה", משפט וממשל (1), 173 (2001); בג"ץ 2815/13 מרואן דלאל נ' אבי דיכטר ואח' כתב עתירה מיום 21 באפריל 2013 ופסק דין מיום 22 באפריל 2013.

46. סגן הרמטכ"ל דן הראל צוטט בדו"ח גולדסטון כמי שהצהיר על מטרות מבצע "עופרת יצוקה". לפי סגן הרמטכ"ל תכלית המבצע היתה לפגוע במטרות אזרחיות של חמאס ולא רק במטרות צבאיות או כאלה שנועדו לשימוש צבאי:

"This operation is different from previous ones. We have set a high goal which we are aiming for. We are hitting not only terrorists and launchers, but also the whole Hamas government and all its wings. [...] We are hitting government buildings, production factories, security wings and more. We are demanding governmental responsibility from Hamas and are not making distinctions between the various wings. After this operation there will not be one Hamas building left standing in Gaza, and we plan to change the rules of the game."⁵⁷

47. ההתנהלות הבלתי חוקית במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כללה את שרשרת הפיקוד הפוליטית והצבאית.⁵⁸ בדו"ח גולדסטון מצוטטת המשיבה 1 גב' לבני כמי שתמכה בנקיטת אמצעים חריפים ולכאורה בלתי חוקיים נגד מטרות אזרחיות ברצועת עזה במהלך מבצע זה:

"We have proven to Hamas that we have changed the equation. Israel is not a country upon which you fire missiles and it does not respond. It is a country that when you fire on its citizens it responds by going wild – and this is a good thing."⁵⁹

48. ועדת האו"ם הגיעה למסקנה כי כוחות הביטחון ביצעו מדיניות מכוונת של פגיעה באזרחים ובמבנים אזרחיים ובהכרח הפרו את המשפט הבינלאומי ההומניטרי:

"Statements by political and military leaders prior to and during the military operations in Gaza leave little doubt that disproportionate destruction and violence against civilians were part of a deliberate policy...the Mission is of the view that reprisals against civilians in armed hostilities are contrary to international humanitarian law. Even if such actions could be considered a lawful reprisal, they do not meet the stringent conditions imposed, in

⁵⁷ דו"ח גולדסטון, פסקה 1212.

⁵⁸ דו"ח גולדסטון, פסקה 1191.

⁵⁹ דו"ח גולדסטון, פסקה 1206. ראו גם Kim Sengupta and Donald Macintyre, "Israeli cabinet divided over fresh Gaza surge", **The Independent**, 13 January 2009 (available at: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/israeli-cabinet-divided-over-fresh-gaza-surge-1332024.html>).

particular they are disproportionate, and violate fundamental human rights and obligations of a humanitarian character.”⁶⁰

49. ביום 23 בינואר 2009 התפרסמה כתבה בעיתון "הארץ" שכותרתה – **"מבצע עופרת יצוקה": כך נתנה הפרקליטות הצבאית לצה"ל לנצח**. לפי כתבה זו נושא הפגיעה בשוטרים ביום הראשון של המבצע היה מוקד דיונים בצה"ל במשך תקופה ארוכה לפני תחילת המבצע. הפרקליטות הצבאית התנגדה תחילה לפגיעה בשוטרים בהיותם אזרחים שאינם מעורבים בלחימה, אך שינתה את עמדתה המשפטית בעקבות לחצם של גורמים בכירים בצה"ל לעשות כך:

"עשרות שוטרים פלסטינים, שהתייצבו למסדר הסיום של קורס השוטרים שעברו, נהרגו בהפצצה של מטוסי חיל האוויר ביום הראשון לפעולת צה"ל בעזה. עכשיו מתברר שהפצצה זו עמדה במוקד של פולמוס מבצעי ומשפטי בחודשים שקדמו לכן. מקור צבאי שהיה מעורב בתכנון המבצעי מספר, כי תקיפת האתר שבו התקיים המסדר אושרה ללא קושי, אבל הכוונה לפגוע בבוגרי הקורס עוררה התלבטויות. אנשי אמ"ן, שהיו משוכנעים בצדקת ההתקפה, לחצו לאשרה. נציגי המחלקה לדין בינלאומי (דב"א) בפרקליטות הצבאית התנגדו תחילה לפעולה, מתוך חשש שהיא עלולה להיות מנוגדת לכאורה לדין הבינלאומי. "מדובר בקבוצה גדולה מאוד של אנשים שבאותו רגע היו לכאורה אזרחים ולמחרת הפכו ליעדים צבאיים לגיטימיים", אומר מקור מבצעי. "אתה לוקח את עשרות השוטרים האלה ושם אותם על כוונת. זה בוודאי היה נוכח בכל הדיונים וההתלבטויות".

במשך כמה חודשים, עד שהעבירו אנשי דב"א את תשובתם למתכנני המבצע, הפעילו הגורמים המבצעיים, ובעיקר אנשי המודיעין, לחץ על אנשי הפרקליטות. בסופו של דבר נתנו אנשי דב"א את האישור לתוכנית כפי שבוצעה. "הפללתם" של השוטרים (כלומר, ההצדקה לפגוע בהם) התבססה על הגדרת מעמדם ככוח התנגדות במקרה של כניסה ישראלית לרצועה, ולא על בסיס מידע פרטני על כל אחד מהם. כלומר, עצם ביצוע ההתקפה שינה את הגדרותיהם של הקורבנות המיועדים. כתוצאה מכך השתנה, לדעת המשפטנים, תפקידם של השוטרים מאוכפי סדר אזרחיים למשתתפים פוטנציאליים בלחימה, שמותר לפגוע בהם.

...

נראה שלחצם של הגורמים המבצעיים וההבנה לשיקוליהם מצד פרקליטי דב"א משפיעים על חוות הדעת המשפטיות. "הצבא יודע מה הוא רוצה, לגורם המבצעי הדברים מאוד ברורים", אומר מקור מבצעי בצה"ל. "כשהיועצים המשפטיים חשבו שמהו פסול או בעייתי, בהחלט היה עליהם לחץ לתת שורה תחתונה חיובית".

⁶⁰ דו"ח גולדסטון, פסקאות 1215 – 1216.

המטרה שלנו היא לא לשים כבלים על הצבא, אלא לתת לו את הכלים לנצח, בדרך שתהיה חוקית, אומר קצין בדבל"א.⁶¹

רצ"ב אורי בלאו ויותם פלדמן, "מבצע עופרת יצוקה": כך נתנה הפרקליטות הצבאית לצה"ל לנצח", **הארץ**, 23 בינואר 2009 כנספח לעתירה שסימנו ע/12.

50. בית משפט נכבד זה ציין לעניין מבצע "עופרת יצוקה" כי:

"כתוצאה מהתנאים, רבים מהקורבנות – מאות הרוגים ואלפי פצועים – הם מבין האזרחים שלא היו מעורבים בסכסוך והם משלמים מחיר כבד...עקב התנאים בהם התקיים הדיון לא קיבלנו את מלוא הפרטים הדרושים לבירור המצב, אולם אין ניתן לחלוק על כך שיש לקיים מאמץ מוגבר לקיום החובות ההומניטריות המוטלות על מדינת ישראל.⁶²

ד.2. פגיעה בשוטרים

51. בתחילת מבצע "עופרת יצוקה" ביום 27 באוגוסט 2008, קצת לפני השעה 11:30, תקף חיל האוויר תחנות משטרה ברצועת עזה. 99 שוטרים נהרגו בתקיפה זו. השוטרים היו עסוקים במשימות אזרחיות ולא השתתפו בלחימה כלל ועל כן לא היה צידוק חוקי לפגיעה בהם:

"[t]he deliberate killing of 99 members of the police at the police headquarters and three police stations during the first minutes of the military operations, while they were engaged in civilian tasks inside civilian police facilities, constitutes an attack which failed to strike an acceptable balance between the direct military advantage anticipated (i.e. the killing of those policemen who may have been members of Palestinian armed groups) and the loss of civilian life (i.e. the other policemen killed and members of the public who would inevitably have been present or in the vicinity). The attacks on the Arafat City police headquarters and the Abbas Street police station, al-Tuffah police station and the Deir al-Balah investigative police station constituted disproportionate attacks in violation of customary international humanitarian law...the Mission further believes that there has been a violation of the

⁶¹ אורי בלאו ויותם פלדמן, "מבצע עופרת יצוקה": כך נתנה הפרקליטות הצבאית לצה"ל לנצח", **הארץ**, 23 בינואר 2009.

⁶² בג"ץ 201/09 רופאים לזכויות אדם ואח' נ' ראש הממשלה ואח', פסק דין מיום 19 בינואר 2009, פסקה 27 לפסק דינה של הנשיאה ביניש.

inherent right to life of those members of the police killed in the attacks of 27 December 2007 who were not members of armed groups by depriving them arbitrarily of their life in violation of article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights.”⁶³

ד. 3. פגיעה במבני ממשל

52. ביום 28 בדצמבר 2008 תקפו כוחות הביטחון את בית הכלא המרכזי ברצועת עזה, וביום 31 בדצמבר 2008 הם תקפו את מבנה הפרלמנט שכלל את משרד המשפטים של ממשל חמאס בעזה. המבנים ניזוקו באופן ממשי ולא ניתן היה לאכלסם עוד.⁶⁴ לפי ועדת האו"ם תקיפה זו היא הפרה בוטה של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 :

“[t]he attacks on these buildings constituted deliberate attacks on civilian objects in violation of the rule of customary international humanitarian law whereby attacks must be strictly limited to military objectives. In the Mission's view these facts further indicate the commission of the grave breach of extensive destruction of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly, as defined in article 147 of the Fourth Geneva Convention.”⁶⁵

ד. 4. פגיעה מכוונת באוכלוסיה האזרחית

53. במקרים רבים פגעו כוחות הביטחון במטרות אזרחיות בכוונה. 50 אזרחים לפחות נהרגו מהתקפות כאלה ורבים אחרים נפצעו.⁶⁶ מדובר בתקיפת בתים של אזרחים,⁶⁷ מסגד,⁶⁸ אנשים שנופפו בדגל לבן,⁶⁹ ואנשים שהשתתפו באסיפת אבלים.⁷⁰ לפי הועדה מטעם האו"ם :

“[t]he Israeli armed forces repeatedly opened fire on civilians who were not taking part in the hostilities and who posed no threat to them. These incidents indicate that the instructions given to the Israeli armed forces moving into

⁶³ דו"ח גולדסטון, פסקאות 437 – 438. ראו גם פסקאות 391 – 392.

⁶⁴ דו"ח גולדסטון, פסקה 380.

⁶⁵ דו"ח גולדסטון, פסקאות 389 – 390.

⁶⁶ דו"ח גולדסטון, פסקאות 723 – 735, 741 – 744, 754, 762 – 763, 768 – 769, 777 – 779, 785 – 787, 798 – 801, 834 – 837, 876 – 879.

⁶⁷ דו"ח גולדסטון, פסקאות 723 – 735.

⁶⁸ דו"ח גולדסטון, פסקאות 834 – 837.

⁶⁹ דו"ח גולדסטון, פסקאות 752 – 754.

⁷⁰ דו"ח גולדסטון, פסקאות 876 – 879.

Gaza provided for a low threshold for the use of lethal fire against the civilian population.”⁷¹

54. לא היתה הצדקה חוקית להתקפות אלה :

“[n]one of the cases reviewed were there any grounds which could have reasonably induced the Israeli armed forces to assume that the civilians attacked were in fact taking a direct part in the hostilities and had thus lost their immunity against direct attacks.”⁷²

55. התקפות אלה הן הפרה בוטה לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 בהתאם לסעיף 147 לאמנה. קיימת אחריות פלילית אינדבדואלית בנוסף לאחריות מדינתית :

“The State of Israel would be responsible under international law for these internationally wrongful actions carried out by its agents...the conduct of the Israeli armed forces in these cases would constitute grave breaches of the Fourth Geneva Convention in respect of willful killings and willfully causing great suffering to protected persons and as such give rise to individual criminal responsibility...the direct targeting and arbitrary killing of Palestinian civilians is a violation by the Israeli armed forces of the right to life as provided in article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights.”⁷³

ד. 5. פגיעה ביסודות המחיה האזרחית

56. כוחות הביטחון תקפו באופן שיטתי את יסודות המחיה האזרחית ברצועת עזה במהלך מבצע “עופרת יצוקה” שכללו מקורות ליצור מזון, מים ותשתיות. לפי הועדה מטעם האו”ם התקיפות ותוצאותיהן היו מכוונות.⁷⁴ גם כאן כוחות הביטחון ביצעו הפרות בוטות לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 :

“Israel displayed a premeditated determination to achieve the objective of destruction. It is, therefore, responsible for the internationally wrongful acts it perpetrated in breach of the duties specified above.”⁷⁵

⁷¹ דו”ח גולדסטון, פסקה 802.

⁷² דו”ח גולדסטון, פסקאות 810 – 811.

⁷³ דו”ח גולדסטון, פסקאות 814 – 816. ראו גם פסקאות 838 – 843, 885.

⁷⁴ דו”ח גולדסטון, פסקה 1029. ראו גם פסקאות 931, 961, 987, 1006.

⁷⁵ דו”ח גולדסטון, פסקה 1031.

ד. 6. מניעת סיוע הומניטרי מהאוכלוסיה האזרחית

57. כוחות הביטחון מנעו סיוע הומניטרי מהאוכלוסיה האזרחית והפרו את חובותיהם הקבועות במשפט הבינלאומי:

“[t]he Israeli armed forces did not use their best efforts to provide humanitarian organizations access to the wounded. On the contrary, the facts indicate that, while the circumstances permitted giving access, the Israeli armed forces arbitrarily withheld it...The conduct of the Israeli armed forces amounted to violations of the right to life where it resulted in death, and to a violation of the right to physical integrity, and to cruel and inhuman treatment in other cases, which constitutes a violation of articles 6 and 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights.”⁷⁶

ד. 7. שימוש באזרחים כ"מגן אנושי"

58. כוחות הביטחון עשו שימוש באזרחים פלסטינים כ"מגינים אנושיים" בניגוד לחובותיהם הקבועות במשפט הבינלאומי והמשפט הישראלי.⁷⁷

ד. 8. ממצאי דו"חות ארגוני זכויות אדם בינלאומיים

59. בדומה לוועדה מטעם האו"ם, ארגוני זכויות אדם בינלאומיים וארגונים בינלאומיים דיווחו על הפרות המשפט הבינלאומי שביצעו כוחות הבטחון במהלך מבצע "עופרת יצוקה": תקיפת אזרחים ויעדים אזרחיים בכוונה ושלא כדין, מניעת סיוע הומניטרי מפצועים, שימוש באזרחים כ"מגינים אנושיים" ועוד.

60. לפי ארגונים אלה במהלך מבצע "עופרת יצוקה" בוצעו לכאורה פשעי מלחמה בהתאם לאמור בסעיף 147 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949.

רצ"ב דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש מיום 25 במרץ 2009 **Rain of Fire: Israel's Unlawful Use of White Phosphorus in Gaza** כנספח לעתירה שסימנו ע/ 13.

⁷⁶ דו"ח גולדסטון, פסקאות 819, 821.

⁷⁷ דו"ח גולדסטון, פסקאות 1105 – 1106; בג"ץ 3799/02 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' אלוף פיקוד המרכז ואח', פ"ד ס (3), 67; דנג"ץ 10739/05 שר הביטחון ואח' נ' עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (החלטה מיום 27 בפברואר 2006).

רצ"ב דו"ח הליגה הערבית מיום 13 במאי 2009 לעניין מבצע "עופרת יצוקה" **Report of the Independent Fact-Finding Committee on Gaza: No Safe Place**, כנספח לעתירה שסימנו ע/14.

רצ"ב דו"ח ארגון אמנסטי אינטרנשיונאל מיום 2 ביולי 2009 **Operation 'Cast Lead': 22 Days of Death and Destruction** כנספח לעתירה שסימנו ע/15.

רצ"ב דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש מיום 13 באוגוסט 2009 **White Flag Deaths: Killing of Palestinian Civilians during Operation Cast Lead** כנספח לעתירה שסימנו ע/16.

רצ"ב דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש מיום 13 במאי 2010 **"I Lost Everything": Israel's Unlawful Destruction of Property during Operation Cast Lead** כנספח לעתירה שסימנו ע/17.

ד. 9. אי חקירת בכירים מהדרג המדיני והצבאי

61. בכירים מהדרג המדיני והצבאי לא נחקרו לגבי אחריותם לפשעים שבוצעו לכאורה במהלך מבצע "עופרת יצוקה", ובכלל זה לא התקיימה חקירה פלילית נגד המשיבים 1, 2, 5, 6, 8, 9 (לבני, אולמרט, דיסקין, אשכנזי, גלנט, ונחושטן בהתאמה).

62. דו"ח של משרד החוץ מחודש יולי 2010 מתאר את ההליכים הפליליים הבודדים שקוימו נגד חיילים זוטרים והליכים משמעותיים ספורים נוספים במסגרת הצבאית.

רצ"ב דו"ח משרד החוץ מחודש יולי 2010 כנספח לעתירה שסימנו ע/18.

63. עמדת היועץ המשפטי לממשלה בעקבות דיון עם הפרקליטות הצבאית היא שמערכות החקירה והתביעה הצבאיות מתאימות ומספקות לחקירת הפרות המשפט הבינלאומי במסגרת מבצע "עופרת יצוקה".⁷⁸

רצ"ב תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 10 בספטמבר 2009 לפניית ארגוני זכויות אדם בנושא זה כנספח לעתירה שסימנו ע/19.

ה. אירוע המשט ההומניטרי לעזה: 31 במאי 2010

"מפקד אוגדת צה"ל בגבול רצועת עזה, תת-אלוף אביב כוכבי, ביטל את יציאתו המתוכננת ללימודים בבריטניה - בהנחיית הפרקליטות הצבאית. זאת, מחשש שיעצר שם על מעורבות בפשעי מלחמה בשטחים".⁷⁹

⁷⁸ לעניין יחסי הגומלין בין היועץ המשפטי לממשלה והפרקליט הצבאי הראשי, ראו בג"ץ 4723/96 אביבית עטייה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד נא (3) 714, 732 – 733 ("בסוגיות עקרוניות שיש בהן עניין ציבורי מיוחד, ואשר השלכותיהן חורגות מן המסגרת הצבאית, עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה תחייב את הפצ"ר"). ראו גם בג"ץ 4550/94 ניסים אישה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד מט (5), 859.

ה.1. פעולת ההשתלטות על המשט ההומניטרי וועדות החקירה בעקבותיו

64. ביום 31 במאי 2010 בסביבות השעה 04:26 השתלטו כוחות צה"ל על משט ההומניטרי של שש ספינות שהגיע מטורקיה לכיוון רצועת עזה. המשט נשא איתו אנשים ואספקה הומניטרית. ההשתלטות בוצעה כ- 72 מיילים ימיים מהיבשה. כוחות צה"ל דרשו מהמשט לשנות כיוון כי לטענתם מישור עזה היה נתון למצור ימי. במהלך ההשתלטות זו נהרגו תשעה אנשים ונפצעו רבים אחרים. שתי ועדות חקירה מטעם האו"ם הגיעו למסקנה כי ההשתלטות על המשט ההומניטרי והרג ופציעת הנוסעים לא היתה חוקית. זאת בניגוד למסקנת החלק הראשון של דו"ח הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 (ועדת טירקל) מחודש ינואר 2011.⁸⁰ המשיב 6 מר גבי אשכנזי היה הרמטכ"ל באותה עת.

65. ביום 2 באוגוסט 2010 הקים המזכיר הכללי של האו"ם את ועדת החקירה לעניין אירוע המשט ההומניטרי לעזה מיום 31 במאי 2010. ראש ממשלת ניוזילנד לשעבר מר ג'פרי פאלמר מונה כיו"ר הוועדה ונשיאה היוצא של קולומביה מונה כסגן יו"ר הוועדה. בנוסף הועדה כללה נציג ממשלת ישראל מר יוסף צ'חנובר לשעבר מנכ"ל משרד החוץ, ומר סולימאן אוזדם סנברק לשעבר שגריר טורקיה לאיחוד האירופי. בספטמבר 2011 הגישה הוועדה את הדו"ח שלה למזכיר הכללי של האו"ם (דו"ח פאלמר).

רצ"ב דו"ח ועדת החקירה מטעם המזכיר הכללי של האו"ם לעניין אירוע המשט ההומניטרי לעזה מספטמבר 2011 כנספח לעתירה שסימנו ע/20.

66. בפברואר 2013 התפרסם הדו"ח השני של הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 שנושאו מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי.⁸¹ בדו"ח זה התייחסה הוועדה לממצאי דו"ח פאלמר, הדגישה את הקושי שעמד בפני הוועדה להגיע אל חקר האמת, והרחיבה בנושא דו"ח ועדת הבדיקה שהוקמה על ידי המשיב 6 הרמטכ"ל גבי אשכנזי בראשות גיורא איילנד (דו"ח איילנד).

67. ביום 2 ביוני 2010 קיבלה מועצת זכויות האדם של האו"ם את החלטה 14/1 שתכליתה הקמת ועדת חקירה לעניין הפרות המשפט הבינלאומי, לרבות הפרות המשפט הבינלאומי ההומניטרי ומשפט זכויות האדם הבינלאומי בעת ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה. נשיא מועצת זכויות האדם של האו"ם מינה את השופט Karl T. Hudson-Phillips לשעבר שופט בבית הדין הפלילי הבינלאומי והתובע הכללי בטרנידאד טובאגו כיו"ר

⁷⁹ עמוס הראל, "בוטלו לימודי תא"ל בחו"ל מחשש שיעצר", **הארץ**, 27 בפברואר 2006.

⁸⁰ השו"ע עם דו"ח הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 (ועדת טירקל, חלק ראשון, ינואר 2011), עמ' 232. הוועדה בחרה לציין את הדרך רבת המכשולים עד לחיבור הדו"ח וכי כמה מהפעולות של שימוש בכוח לא נתבררו עד תום. ראו להלן הביקורת של ועדת טירקל על דו"ח איילנד. <http://www.turkel-committee.gov.il/index.html>

⁸¹ הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010, מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי (ועדת טירקל, חלק שני, פברואר 2013).

ועדת החקירה. עוד מונו כחברים בועדה מר דזמונד דה סילבה מבריטניה לשעבר התובע הראשי בבית הדין המיוחד לעניין סיירה לאון, וגב' Mary Shanthi Dairiam ממלזיה פעילה למען זכויות נשים וחברה לשעבר בועדת האו"ם לביעור האפליה נגד נשים. ביום 27 בספטמבר 2010 הגישה ועדת החקירה את הדו"ח שלה למועצת זכויות האדם של האו"ם (דו"ח הדסון – פיליפס).

ה.2. דו"ח פאלמר

68. הועדה מטעם מזכיר האו"ם שקלה את ניתוח וממצאי ועדת טירקל.⁸² כמו כן, ועדה זו התייחסה לכך שהיתה התנגדות לפעולת החיילים בעת ההשתלטות על המשט ההומניטרי, בייחוד בעת פעולת החיילים על ספינת המאווי מרמרה.⁸³ לשיטת ועדה זו פעולת ההשתלטות על המשט במרחק רב מאזור המצור הימי תוך שימוש בכוח עצום וללא התראה אחרונה בטרם העליה על הספינות היה בלתי סביר ומופרז:

"Israel's decision to board the vessels with such substantial force at a great distance from the blockade zone and with no final warning immediately prior to the boarding was excessive and unreasonable."⁸⁴

69. בעת העלייה על סיפון המאווי מרמרה כוחות צה"ל ירו כדורים חיים לפחות מסירות המנוע המהירות. ירי זה גרם להרג על סיפון המאווי מרמרה.⁸⁵ קיימות ראיות כי התבצע ירי חי גם מהמסוקים בעת העלייה על סיפון המאווי מרמרה. פצעי הירי של כמה מההרוגים מצביעים על ירי מלמעלה. כמו כן ישנן תמונות של חדירות כדורים במעשנה של הספינה.⁸⁶ לפי ועדת המזכיר הכללי של האו"ם:

"The explanation given in the Israeli report that these shots were fired from the roof or as victims were bending over is not dispositive on this point. The Panel considers it unlikely that the soldiers fired as they descended, but does not rule out the possibility that live fire was directed from the helicopters once the altercation on board the vessel had begun."⁸⁷

⁸² דו"ח פאלמר, עמ' 27 – 35.

⁸³ דו"ח פאלמר, עמ' 53 – 54, פסקאות 113 – 116.

⁸⁴ דו"ח פאלמר, עמ' 54, פסקה 117.

⁸⁵ See Palmer report, p.55, fn.376 ("See Israeli Point of Contact Response of 11 April 2011, Annex Z (containing CCTV footage from the *Mavi Marmara* showing a passenger being killed by live fire shot from an (off-camera) speedboat.")

⁸⁶ דו"ח פאלמר, עמ' 56, פסקה 122.

⁸⁷ דו"ח פאלמר, עמ' 56, פסקה 122.

70. הועדה מטעם המזכיר הכללי של האו"ם לא הסכימה עם ממצא ועדת טירקל בדבר חוקיות השימוש בכוח על ידי חיילי צה"ל בעת ההשתלטות על ספינות המשט ההומניטרי, ובייחוד בעת הפעולה נגד ספינת המאווי מרמרה ונוסעיה:

"The material before the Panel does not contest the fact that nine passengers were killed and many others seriously wounded by Israeli forces during the take-over of the *Mavi Marmara*. However, despite the investigation and conclusions reached in Israel's report, no satisfactory explanation has been provided to the Panel for how the individual deaths occurred. The Israeli Point of Contact sought to explain to the Panel that the chaotic circumstances of the situation, made it "difficult to identify specific incidents described by soldiers as related to a specific casualty from among the nine activists who died during the takeover." This is greatly to be regretted.

The information contained in the two reports largely coincides with respect to the wounds received by the nine deceased. In the Panel's view the following facts are of particular concern and have not been adequately answered in the material provided by Israel. Although the Israeli Point of Contact provided a general response to these points, he was unable to provide the Panel with more detailed information, particularly with respect to the death of the passenger described below:

- Seven of the nine persons killed received multiple gunshot wounds to critical regions of the body: Ali Bengi, Cengiz Akyüz, Çetin Topçuoğlu, Fahri Yıldız, Furkan Doğan, İbrahim Bilgen and Necdet Yıldırım.
- Five of those killed had bullet wounds indicating they had been shot from behind: Cengiz Akyüz, Çetin Topçuoğlu, Necdet Yıldırım, Furkan Doğan and İbrahim Bilgen. This last group included three with bullet wounds to the back of the head: Cengiz Akyüz, Çetin Topçuoğlu and Furkan Doğan. İbrahim Bilgen was killed by a shot to the right temple.

- Two people were killed by a single bullet wound: Cevdet Kılıçlar was killed by a single shot between the eyes; and Cengiz Songür was killed by a shot to the base of the throat.
- At least one of those killed, Furkan Doğan, was shot at extremely close range. Mr. Doğan sustained wounds to the face, back of the skull, back and left leg. That suggests he may already have been lying wounded when the fatal shot was delivered, as suggested by witness accounts to that effect.

...

As far as the injured are concerned the medical reports show that extensive serious injuries were sustained by other passengers including bullet wounds, broken bones and internal injuries requiring multiple surgeries. One passenger remains in a coma at the time of writing.

The Panel concludes that there has been no adequate explanation provided for the nine deaths or why force was used to the extent that it produced such high levels of injury.⁸⁸

ה.3. דו"ח ועדת טירקל השני

71. בפברואר 2013 פורסם הדו"ח השני של הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 שנושאו הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי (דו"ח ועדת טירקל 2). הוועדה סיכמה לעניין חקירת האירוע בישראל כך:

"אף שבסופו של דבר נחקרו כל פרטי האירוע, מצאה הוועדה לנכון לציין מספר קשיים מבניים הממחישים את חשיבות ההמלצות בפרק ד' ושתיקונם ישפר את האפקטיביות של מנגנוני החקירה בצה"ל."⁸⁹

⁸⁸ דו"ח פאלמר, עמ' 59 – 60, פסקאות 127, 128, 130, 131. ראו גם פסקה 132.

⁸⁹ דו"ח ועדת טירקל 2, עמ' 380, פסקה 47.

72. ועדת טירקל מצאה לנכון לציין את הבעייתיות של דו"ח איילנד שמקורו במינוי על ידי המשיב 6 הרמטכ"ל באותה עת גבי אשכנזי.⁹⁰ באשר לחקירת נסיבות מותם של הנוסעים על סיפון המאווי מרמרה דו"ח איילנד הקדיש שני עמודים שלמים :

"דו"ח איילנד הוגש, כאמור, ביולי 2010. הדו"ח מחולק לעשרה פרקים, שנערכו על ידי חברים שונים בצוות התחקיר, על פי תחום מומחיותם. חלקו של הדו"ח הנוגע לענייננו כאן הוא הפרק העוסק בפעילות שייטת 13 באירוע הימי. בפרק זה נסקרו ההכנות לקראת האירוע וכן תוארו מהלכי ההשתלטות על המרמרה, דקה אחר דקה. כאן תוארו הנסיונות לטפס אל המרמרה מהמורנות, הגלישה משלושת המסוקים, תיאורי החיילים שגלשו מהמסוק הראשון בדבר האלימות שהופעלה נגדם, פציעותיהם, השימוש בכוח מצדם בתגובה לאלימות, הטיפול מהמורנות, שלב פינוי הפצועים וסריקת האוניה. במסגרת פרק זה נעשה ניסיון מסוים לקבוע את הנסיבות בהן מצאו את מותם תשעה ממשותפי המשט.⁹¹"

73. ועדת טירקל הדגישה את הקושי והסתירות שבגביית עדויות חיילים שפיקדו על פעילות מסוק 2 שהשתתף במבצע נגד ספינות המשט ההומניטרי בכל האמור להוראות הפתיחה באש. מפאת חשיבות הדברים יצוטטו דברי ועדת טירקל בהרחבה :

"[...] ניתוח אפשרות ההסתמכות על דו"ח איילנד – שלכל הדעות הינו דו"ח מקצועי, יסודי ועצמאי משרשרת הפיקוד במבצע – ככלי להערכה עובדתית באירוע הימי מצביע על הקשיים הכרוכים בהסתמכות על תחקיר מבצעי. בנסיבות אלה מתחדדת מאלה החשיבות של המלצת הוועדה, המפורטת בפרק ד', להקים צוות הערכה עובדתית שיתמקד בצורך המשפטי לברר את נסיבות האירוע, באמצעות שאלות ובדיקות שיוכלו לסייע לפצ"ר בהחלטתו אם לפתוח בחקירה, וזאת תוך פרק זמן קצר.

בשולי הדברים, רואה הוועדה חובה לעמוד על ליקוי חמור שנתגלה לה הנוגע לשימוש בתחקיר המבצעי ככלי תומך החלטה משפטית והנוגע לגביית עדותו של אחד המפקדים שהשתתפו באירוע הימי. כזכור, סעיף 6 (ג) להחלטת הממשלה בדבר מינוי הוועדה אפשר לוועדה לבקש מצוות המומחים המטכ"ל

⁹⁰ המשיב 6 הרמטכ"ל גבי אשכנזי מינה ביום 7 ביוני 2010 את מר גיורא איילנד לעמוד בראש צוות בדיקה לאירוע המשט ההומניטרי. עוד מונו כחברים בוועדת בדיקה זו תת-אלוף אביב כוכבי, שעד לתקופה קצרה לפני המינוי היה ראש חטיבת המבצעים במטכ"ל והיום ראש אמ"ן; תת-אלוף (מיל') יובל חלמיש, לשעבר קצין מודיעין ראשי, ואיש חיל הים אלוף-משנה (מיל') בן ציון דעבול, ששימש גם כמבקר בכיר של מערכת הביטחון.

⁹¹ דו"ח ועדת טירקל 2, עמ' 374, פסקה 38, ה"ש 51. ראו גם ת"א (מחוזי ירושלים) 8206/06 סרן ד' נ' ד"ר אילנה דיין ואח', פסק דין מיום 7 בדצמבר 2009, פסקה 105 ("כאן המקום להעיר בקצרה גם על עדותו של אלוף (במיל') גיורא איילנד. במהלך המשפט התברר כי הלה פנה אל התובע לאחר שזה הגיש את תצהיר עדותו, בידיעתה של אילנה דיין, והמליץ לו למשוך את התביעה...יש פסול בפנייה כזו במהלך המשפט, בידיעתה של אילנה דיין, ובאופן שבו נעשתה, אולם לא נאריך במקום שאין בכך הכרח").

שערך את התחקיר המבצעי (צוות איילנד) להעמיק ולהרחיב את התחקירים שביצע. בדרך זאת קיבלה הוועדה את עדויותיהם של כל חיילי צה"ל שהפעילו כוח במהלך האירוע הימי. עדויות אלה, שתועדו בכתב, נגבו במסגרת המוסדית של תחקיר מבצעי. חברי הוועדה לא נפגשו עם החיילים; שמות החיילים ודרגותיהם לא נמסרו לוועדה, והם כונו במספרים שניתנו להם על ידי עורכי התחקיר.

חשיבות מיוחדת ייחסה הוועדה להבנתו של מערך הפיקוד במהלך האירוע, בשל משמעותו המיוחדת לענין שינוי הוראות הפתיחה באש שניתנו לכוחות. ואכן, כפי שהשתמע ממכתבו של אל"מ מילוא לוועדה, נכללו בעדויות שהועברו לוועדה עדויותיהם של כל מפקדי הכוחות שהשתתפו בפעולה, ובכלל זה עדותו של חייל מס' 21, שנפתחה במילים 'תפקידי היה להיות מפקד מסוק 2. משימתי, לגלוש עם הכוח שלי על אחת האוניות הנוספות.'

באחת מהשלמות התחקיר שנערכו לפי בקשה של הוועדה התקבלה גם עדותו של חייל מס' 42, שלא העיד קודם לכן. העדות נפתחה במילים "[חייל מס' 42] שימש כמפקד כוח במסוק 2", נכתבה בגוף שלישי, והיא קצרה ביותר (העדות כולה מכילה שלושה משפטים, כאשר אחד מהם הוא למעשה ציטוט מעדות חייל מס' 17). משנתבקשו – יותר מפעם אחת – פרטים נוספים לגבי עדותו של חייל מס' 42, הודיעו רשויות הצבא כי חייל זה עבר לשרת ביחידה אחרת ומסיבות מבצעיות לא ניתן לגבות ממנו עדות מפורטת יותר. **לפיכך, ציינה הוועדה בנספח החסוי שצורף לדו"ח הוועדה הראשון, כי "מסיבות מבצעיות רק מידע מוגבל התקבל" ביחס לחייל מס' 42.**

ביום 3 בפברואר 2011, סמוך אחרי הגשתו של דו"ח הוועדה הראשון, פנתה העיתונאית ד"ר אילנה דיין אל מרכז הוועדה ומסרה לו כי תוך עריכת תחקיר הובאו לידיעתה טענות לפיהן נמנע ממפקד הכוח במסוק השני להעביר את עדותו לוועדת טירקל, למרות שביקש לעשות כן. כפי שאמרה ד"ר דיין, למיטב ידיעתה היה מפקד המסוק השני קצין בכיר שעבר יחידה. הוועדה פנתה, אפוא, אל עוזר הרמטכ"ל דאז, אל"מ ארז וינר, ביום 7 בפברואר 2011, וביקשה "לקבל פירוט של תהליך איסוף העדויות והחומרים במסגרת הרחבת והעמקת התחקירים ובכלל זה התייחסות מפורטת לעדויות המתוארות לעיל [עדויותיהם של חייל מס' 21 וחייל מס' 42]".

ביום 31 במרץ 2011 נתקבל מכתב תשובה מלשכת הרמטכ"ל, שעליו היה חתום עוזר הרמטכ"ל החדש, אל"מ הוד בצר (להלן: מכתב התשובה). על פי האמור במכתב התשובה, הורה הרמטכ"ל לברר את הענין באמצעות קצין בכיר שאינו משרת בחיל הים ולא היה מעורב בתחקור האירוע הימי, שהיה ראש מטה מפקדת זרוע יבשה, תא"ל יואב הר-אבן. עוד נאמר במכתב התשובה, כי בשל העובדה שתא"ל הר-אבן לא היה בקיא בפרטי המבצע, נגבתה מחייל מס' 42, בהסכמתו, עדות נוספת על ידי צוות איילנד. דו"ח הבירור שערך תא"ל הר-אבן, וכן עדותו המלאה של חייל מס' 42, צורפו למכתב התשובה. עוד נאמר שם, כי מסקנותיו של תא"ל הר-אבן הוצגו לרמטכ"ל והן מקובלות עליו.

מדו"ח הבירור עולה כי טרונותיו של חייל מס' 42, קצין בדרגת רס"ן שפיקד על כוח הגלישה במסוק השני (להבדיל מחייל מס' 21 ששימש מפקדו של אחד משני הכוחות שהיו במסוק השני), מתמקדות בכך שאחרי שמסר את עדותו בפני אל"מ רפי מילוא במסגרת תחקיר המומחים (צוות איילנד), לא הוזמן לחזור ולהתייצב גם בפני הצוות שעסק בהשלמת התחקירים עבור ועדת טירקל, וכי חרף זאת, הועברה עדותו הראשונה לידי הוועדה. חייל מס' 42 סבר כי במתכוון לא זומן להעיד במסגרת השלמת התחקירים וכי לא נעשה מאמץ לזמנו. בבירור שערך, מצא תא"ל הר-אבן אחרי עיון במסמכים הנוגעים לענין, כי טענתו של חייל מס' 42 בדבר "זיוף עדותו / דבריו" בפני ועדת טירקל איננה נכונה, וכי כל דבריו שהועברו לוועדה, למרות שלא היו שלמים, מבוססים על אמירותיו בפני צוות איילנד במסגרת התחקיר המבצעי המקורי וכי "לא היו בעיות עובדתיות מהותיות בחומר שהועבר".

עם זאת, בבואו לתאר את הפעולות שננקטו על מנת להשלים את גביית עדותו של חייל מס' 42, קבע תא"ל הר-אבן כי הטיפול בגביית עדותו של הקצין היה לקוי ביותר וכי ניתן היה לזמנו לעדות על ידי פקודה מפורשת. הואיל ומדובר בקצין המשרת בצבא, שגביית עדותו איננה בגדר ענין וולונטרי, הוסיף תא"ל הר-אבן וציין כי: "נכון יהיה ללמוד ולהפיק לקחים על התהליך. איך יכול להיות שבענין כל כך מהותי שבו אמינות התחקיר המבצעי עומדת למבחן ציבורי, לא ממצים את הדרוש על מנת' לסגור את הפרשה."⁹² (ההדגשות של העותר – מ.ד.).

⁹² דו"ח ועדת טירקל 2, עמ' 375 – 378, פסקאות 40 – 43. ראו גם עמ' 352, המלצה 3, פסקה 5 ("במסגרת נוהל הדיווח יש לתעד את זירת האירוע. חובה זאת כוללת תפיסה של כל מוצג וכל תיעוד אפשרי שיש בו לסייע לבדיקה ולחקירה, לרבות שמירת מוצגים (כגון בגדים, תחמושת או כלי נשק שנתפסו), בתנאים שיאפשרו, ככל הניתן, את בדיקתם לאחר מכן.")

74. בעדותו בפני ועדת וינוגרד קיבל המשיב 6 הרמטכ"ל אשכנזי על עצמו אחריות לכל פעולות צה"ל ושיבח את הועדה על שלא זימנה לעדות חיילים ומפקדים אחרים שהשתתפו בפעולת ההשתלטות על המשט ההומניטרי. המשיב 6 צוטט כאומר:

"השגיאה המרכזית שלי בכל הנוגע להשתלטות על ה"מרמרה", היתה שהנחתי כי אם נגיע אל האונייה עם הליקופטר בשעת לילה מאוחרת, ונזרוק רימוני הלם על פעילי האונייה, הם יזוּזו לצדדים ונוכל ליצור אזור סטרילי שיאפשר לקבוצת חיילים להתרכז על האונייה ולהשתלט עליה. זה הלך המרכזי מבחינתנו למשטים הבאים, במשטים הבאים, נצטרך להציב צלפים בצדדים שינטרלו את מי שלא מאפשר לרדת לאונייה."⁹³

רצ"ב חן מענית, "הרמטכ"ל אשכנזי: 'לוקח אחריות מלאה על כל פעולות צה"ל'", **גלובס**, 11 באוגוסט 2010 כנספח לעתירה שסימנו ע/21.

75. גם לאחר פרסום דו"ח ועדת טירקל הראשון ודו"ח פאלמר, הפרקליט הצבאי הראשי לא ערך חקירה נאותה ולא הוגשו כתבי אישום נגד מי מהאחראים לירי קטלני בלתי חוקי.⁹⁴

76. בכל שלב משלבי בירור העובדות לגבי פעולת צה"ל נגד המשט ההומניטרי לעזה מיום 31 במאי 2010 לא נפתחה חקירה פלילית נגד המשיב 6 הרמטכ"ל גבי אשכנזי. ועדת טירקל לא שקלה בדיונה את דו"ח ועדת החקירה מטעם מועצת זכויות האדם של האו"ם, דו"ח הדסון – פיליפס.

4. דו"ח הדסון - פיליפס

77. ועדת החקירה מטעם מועצת זכויות האדם של האו"ם הגיעה למסקנה דומה למסקנת דו"ח פאלמר באשר לאי חוקיות פעולת כוחות צה"ל בעת ההשתלטות על המשט ההומניטרי. לפי ועדה זו בוצעו גם הפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949:

"The conduct of the Israeli military and other personnel towards the flotilla passengers was not only disproportionate to the occasion but demonstrated levels of totally unnecessary and incredible violence. It betrayed an unacceptable level of brutality. Such conduct cannot be justified or condoned on security or any other grounds. It constituted a grave violation of human rights law and international humanitarian law.

⁹³ חן מענית, "הרמטכ"ל אשכנזי: 'לוקח אחריות מלאה על כל פעולות צה"ל'", **גלובס**, 11 באוגוסט 2010.

⁹⁴ דו"ח ועדת טירקל 2, עמ' 378 – 379, פסקאות 44 – 46. ראו גם בעמ' 368, פסקאות 22 – 23.

The Mission considers that several violations and offences have been committed...there is clear evidence to support prosecutions of the following crimes within the terms of article 147 of the Fourth Geneva Convention:

- Wilful killing;
- Torture or inhuman treatment;
- Wilfully causing great suffering or serious injury to body or health.”⁹⁵

ו. פניות לרשויות

ו.1. פניות העותר

78. ביום 23 באוקטובר 2011 פנה העותר אל היועץ המשפטי לממשלה בדרישה לחקור בכירים מהדרג המדיני והצבאי לעניין מבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה. העותר הדגיש בפנייתו זו את ממצאי דו"ח פאלמר שפורסם חודש קודם לכן.

79. ביום 4 ביוני 2012 פנה העותר גם אל היועץ המשפטי לממשלה בעניין החובה לחקור בכירים מהדרג המדיני והצבאי בגין אחריותם לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך פעולות צבאיות ספציפיות שכללו את מבצע "עופרת יצוקה" ופעולת ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה. העותר הדגיש כי בהעדר חקירה נאותה בקשות למעצר וחקירת בכירים ישראלים עלולות להיות מובאות במדינות אשר חוקיהן מאמצים את עקרון סמכות השיפוט האוניברסלית.

80. ביום 23 ביולי 2012 הגיש העותר ליועץ המשפטי לממשלה חוות דעת לעניין אחריות בכירים מהדרג המדיני והצבאי לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה". בחוות דעת אלו הדגיש העותר את הצורך לחקור את אותם בכירים ואת האפשרות ליישם את עקרון סמכות השיפוט האוניברסלית בהעדר חקירה רצינית. לעניין משיב 6 גבי אשכנזי חוות הדעת התייחסה גם לאחריותו לפשעים שהתבצעו במהלך מבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה.

81. ביום 24 בינואר 2013 הגיש העותר ליועץ המשפטי לממשלה חוות דעת בעניין אחריות בכירים מהדרג המדיני והצבאי לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה".

ו.2. תשובות היועץ המשפטי לממשלה

⁹⁵ דו"ח הדסון - פיליפס, עמ' 53, פסקאות 264 – 265.

82. ביום 27 בפברואר 2013 השיב היועץ המשפטי לממשלה לפניית העותר בעניין אחריות המשיבה 1 ציפי לבני לפשעים שבוצעו לכאורה במהלך מבצע "עופרת יצוקה". ביום 2 באפריל 2013 השיב היועץ המשפטי לממשלה לפניית העותר באותו נושא לעניין אחריות המשיב 5 יובל דיסקין.

83. עמדת היועץ המשפטי לממשלה בשני המקרים היא דומה. בהסתמך על חקירות המשטרה הצבאית החוקרת וניתוח המשיב 11 הפרקליט הצבאי הראשי לא נמצא כי בוצעו הפשעים הנטענים, לרבות אלו שפורטו בדו"ח גולדסטון. בנוסף, טען היועץ המשפטי לממשלה כי לא ניתן לקשור אישית את המשיבה 1 לבני והמשיב 2 דיסקין לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

84. עד להגשת עתירה זו לא התקבלו תשובות היועץ המשפטי לממשלה לעניין אחריות שאר הבכירים לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה", המשט ההומניטרי לעזה, ו"מלחמת לבנון השנייה".

רצ"ב פניית העותר אל היועץ המשפטי לממשלה מיום 23 באוקטובר 2011 לעניין מבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה כנספח לעתירה שסימנו ע/22.

רצ"ב פניית העותר אל היועץ המשפטי לממשלה מיום 4 ביוני 2012 כנספח לעתירה שסימנו ע/23.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיבה 1 ציפי לבני לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/24.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 2 אהוד אולמרט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/25.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 5 יובל דיסקין לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/26.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 6 גבי אשכנזי לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" ומבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה כנספח לעתירה שסימנו ע/27.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 8 יואב גלנט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/28.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 9 עידו נחושתן לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/29.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 2 אהוד אולמרט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה" כנספח לעתירה שסימנו ע/30.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 3 עמיר פרץ לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה" כנספח לעתירה שסימנו ע/31.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 4 חיים רמון לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה" כנספח לעתירה שסימנו ע/32.

רצ"ב חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 7 דן חלוץ לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה" כנספח לעתירה שסימנו ע/33.

רצ"ב תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 17 בפברואר 2013 בעניין אחריות המשיבה 1 ציפי לבני לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/34.

רצ"ב תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 2 באפריל 2013 בעניין אחריות המשיב 5 יובל דיסקין לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" כנספח לעתירה שסימנו ע/35.

הטיעון המשפטי

ז. הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי

85. הממשלה והצבא פגעו באזרחים וביעדים אזרחיים בכוונה. התנהלותם במהלך "מלחמת לבנון השנייה", מבצע "עופרת יצוקה" וההשתלטות על המשטרה ההומניטרית לעזה כללה הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי, לרבות הפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 כמשמעות ביטוי זה בסעיף 147.⁹⁶ הסעיף האחרון קיבל פירוש והגדרה מפורשת כפשעי מלחמה בסעיף 8 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי. ב"מלחמת לבנון השנייה" הממשלה והצבא יזמו מלחמה תוקפנית (War of Aggression) בניגוד לסעיף 2(4) למגילת האומות המאוחדות.⁹⁷

ח. "מלחמת לבנון השנייה": מלחמה תוקפנית – War of Aggression

⁹⁶ For relevant rules that define protections for civilians and civilian objects in the context of hostilities see articles 1, 3, 27, 146-148 of the Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of August 12 1949; articles 1-3, 48-58 and 85-87 of Protocol I Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, 8 June 1977; articles 1, 2, 4, 13 – 14 of Protocol II Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts, 8 June 1977; Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009); Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, **Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare** (Bern, 2009); Eyal Benvenisti, "Human Dignity in Combat: The Duty to Spare Enemy Civilians", 39(2) *Israel Law Review*, 81-109 (2006); **Operational Law Handbook** (Maj Andrew Gillman, USAF & MAJ William Johnson eds.)(Virginia: International and Operational Law Department of US Army, 2012); UK Ministry of Defense, **The Manual of the Law of Armed Conflict** (Oxford University Press, 2005). For rules relating to enforcing a blockade see the Palmer Report, pp.91-101, paras.43-69; The Hudson – Philips Report, pp.11-18, paras.46-74 (see in particular para.56.). See also, Geoffrey Best, **War & Law since 1945** (Oxford University Press, 1994); Nick Mansfield, **Theorizing War – from Hobbes to Badiou** (Palgrave Macmillan, 2008).

⁹⁷ ראו גם סעיף 8 bis לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי.

86. הדרג המדיני והצבאי יזמו מלחמה תוקפנית נגד מדינת לבנון ואזרחיה. ביום 25 במרץ 2007 קראה ממשלת ישראל למערכה בלבנון כ"מלחמת לבנון השנייה" באמצעות החלטה מספר 1468. בית המשפט העליון בדונו בסוגיה זו בפסק דין מיום 1 באוגוסט 2006 הביע את העמדה כי בהתאם למשפט הבינלאומי והמשפט הישראלי לא נדרשת החלטה מפורשת של הממשלה כדי לקבוע כי מלחמה אכן מתקיימת.⁹⁸ סעיף 8 bis לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי המגדיר את פשע התוקפנות (crime of aggression) מבסס עמדה זו. החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1701 שקראה לצדדים להפסיק את פעולות האיבה קראה לישראל:

"the immediate cessation...of all offensive military operations."⁹⁹

87. עמדות והצהרות בכירים מהדרג המדיני והצבאי לגבי ניהול "מלחמת לבנון השנייה", לרבות המשיב 2 ראש הממשלה אולמרט, המשיבה 1 שרת החוץ לבני, המשיב 3 שר הביטחון פרץ, המשיב 4 שר המשפטים רמון, והמשיב 7 הרמטכ"ל חלוץ מצביעות בבירור על כך שמבחינת דרגים אלה ישראל יזמה מלחמה תוקפנית עוד בטרם החלטתה מיום 25 במרץ 2007. לפי המלומד דינשטיין:

"Waging a war of aggression forms the kernel of crimes against peace... the criminality of aggressive war attaches only to 'individuals at the policy – making level'"¹⁰⁰

88. מדינת ישראל הפרה בבוטות את חובתה המעוגנת בסעיף 2(4) למגילת האו"ם לא לעשות שימוש או לאיים לעשות שימוש בכוח נגד מדינה אחרת:

"All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations."

89. הטענה כי התנהלות ישראל במהלך מלחמת לבנון השנייה מהווה הגנה עצמית בהתאם לסעיף 51 למגילת האו"ם אינה משכנעת.¹⁰¹ קיומה של ישראל לא היה בסכנה בעקבות

⁹⁸ בג"ץ 6204/06 ד"ר יוסי ביילין נ' ראש ממשלת ישראל, פסק דין מיום 1 באוגוסט 2006, פסקה 4. ראו גם סעיף 40 לחוק יסוד: הממשלה.

⁹⁹ For a legal analysis of the UN Security Council see Sir Michael Wood, KCMG "The UN Security Council and International Law", Hersch Lauterpacht Memorial Lecture Series 7, 8, 9 November 2006, Lauterpacht Center for International Law, Cambridge University Faculty of Law (available at: http://www.lcil.cam.ac.uk/lectures/2006_sir_michael_wood.php).

¹⁰⁰ Yoram Dinstein, **War, Aggression and Self-Defense** (Cambridge University Press, 4th ed., 2005), 133. See also Christine Gray, **International Law and the Use of Force** (Oxford University Press, 2008). See also article 25(3bis) of the ICC's Statute.

פעולת חזבאללה מיום 12 ביולי 2006. בית המשפט הבינלאומי לצדק קבע בחוות הדעת המייעצת שלו משנת 1996 בעניין השימוש או האיום בשימוש בנשק גרעיני כי :

"Furthermore, the Court cannot lose sight of the fundamental right of every State to survival, and thus its right to resort to self-defense, in accordance with Article 51 of the Charter, when its survival is at stake."¹⁰²

90. זאת ועוד. תגובת ישראל לפעולת חזבאללה מיום 12 ביולי 2006 תקפה אזרחים ויעדים אזרחיים בכוונה. תגובה זאת היתה מופרזת ולא מידתית.¹⁰³ ממשלת ישראל סירבה לשקול חלופות לייזום מלחמה תוקפנית.¹⁰⁴ דברי שר המשפטים חיים רמון בישיבת הממשלה מיום 12 ביולי 2006 שהחלה בשעה 20:00 מבהירים היטב את גישת הממשלה :

"השר חיים רמון ראה את החטיפה כהכרזת מלחמה. לדעתו, לא היה מקום לתגובת אמצע. הבחירה היתה בין הימנעות מתגובה או תגובה חזקה מאוד מאוד. הוא המליץ על האפשרות השנייה."¹⁰⁵

91. התנהלות זו של הדרג המדיני והצבאי לא היתה הכרחית והפרה את דיני המלחמה.¹⁰⁶

ט. אחריות פלילית אינדיבדואלית

ט.1. המבנה הפיקודי : ממשלה – צבא – שירות ביטחון כללי

92. הצבא נתון למרות הממשלה והשר הממונה על הצבא מטעם הממשלה הוא שר הביטחון.¹⁰⁷ ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הביטחון.¹⁰⁸

93. שירות הביטחון הכללי נתון למרות הממשלה.¹⁰⁹ ראש הממשלה ממונה על שירות הביטחון הכללי מטעם הממשלה.¹¹⁰ ראש שירות הביטחון הכללי ממונה על ידי הממשלה

¹⁰¹ ראו, למשל, מרדכי קרמניצר, "כניסה מרצון למצב התגוננות", **משפטים** כט, 445 (1998).

¹⁰² *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, p.226, 263, para.96 (available at: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=e1&case=95&code=unan&p3=4>); See also article 103 of the UN Charter. Compare with article 34J of the Israeli Penal Code – 1977 as amended in 1994.*

¹⁰³ See *Nicaragua v. United States of America, I.C.J. Reports 1986, p.94, para.176 (available at: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=66&case=70&code=nus&p3=4>).*

¹⁰⁴ "Hezbollah warns Israel over escalation", **BBC**, 12 July 2006 (available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5173078.stm); Winograd I, p.79, para.52.

¹⁰⁵ דו"ח ועדת וינוגרד 1, עמ' 79, פסקה 52.

¹⁰⁶ See Yoram Dinstein, **War, Aggression and Self-Defense** (Cambridge University Press, 4th ed, 2005), 209, 249.

¹⁰⁷ סעיף 2 לחוק יסוד: הצבא. ראו גם מרדכי קרמניצר ואריאל בנדור, **חוק יסוד: הצבא** (הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, 2000).

¹⁰⁸ סעיף 3(ב) לחוק יסוד: הצבא.

על פי הצעת ראש הממשלה.¹¹¹ הממשלה רשאית להפסיק את כהונת ראש שירות הביטחון הכללי לפני תום תקופת כהונתו.¹¹²

94. שירות הביטחון הכללי משתתף קבוע בקביעת המדיניות הצבאית לפני ובמהלך סכסוכים צבאיים, לרבות בחירת המטרות להתקפה.¹¹³

ט. 2. אחריות פלילית לפשעי מלחמה במשפט הישראלי והמשפט הבינלאומי

95. אחריות המדינה של ישראל על פי המשפט הבינלאומי אינה סותרת אלא מחייבת קיומה של אחריות פלילית אינדבדואלית ופיקודית כאשר התבצעו הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי, לרבות הפרות בוטות של משפט זה.¹¹⁴ סעיף 147 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 מגדיר הפרות בוטות אשר מקובל לכוונתם גם כפשעי מלחמה:¹¹⁵

“Art. 147. Grave breaches to which the preceding Article relates shall be those involving any of the following acts, if committed against persons or property protected by the present Convention: wilful killing, torture or inhuman treatment, including biological experiments, wilfully causing great suffering or serious injury to body or health, unlawful deportation or transfer or unlawful confinement of a protected person, compelling a protected person to serve in the forces of a hostile Power, or wilfully depriving a protected person of the rights of fair and regular trial prescribed in the present Convention, taking of hostages and extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly.”¹¹⁶

¹⁰⁹ סעיף 4(א) לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

¹¹⁰ סעיף 4(ב) לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

¹¹¹ סעיף 3(א) לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

¹¹² סעיף 3(ג) לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

¹¹³ השוו עמ' בג"ץ 8013/10 המועצה האזורית אשכול ואח' נ' ראש הממשלה ואח', פסק דין מיום 8.8.2011 (פסקאות 1, 6, 10, 13 ו-14 לפסק הדין); בג"ץ 8397/06 אדוארדו וסר, עו"ד נ' שר הביטחון ואח', פ"ד סב(2), 198 (בפני הנשיאה ביניש, השופטת ברלנר, והשופט גיבראן); עוזי פוגלמן, "מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה", **משפט וממשל** (1), 173 (2001); בג"ץ 2815/13 מרואן דלאל נ' אבי דיכטר ואח' כתב עתירה מיום 21 באפריל 2013 ופסק דין מיום 22 באפריל 2013. ראו גם בג"ץ 5100/94 הועד הציבורי נגד עיניים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג' (4), 817, 824; יצחק זמיר, "זכויות האדם וביטחון המדינה", **משפטים** יט, 17, 33-35 (1989).

¹¹⁴ See article 25(4) of the International Criminal Court's Statute; Rules 151 – 153 in Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), pp.551-563.

¹¹⁵ השוו עמ' סעיף 8 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי.

¹¹⁶ לעניין מעמדם של כללי המשפט הבינלאומי במשפט הישראלי, לרבות אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 ראו בג"ץ 3799/02 המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל ואח', פ"ד ס (3), 67 (פסקאות 20 – 25 לפסק דינו של הנשיא ברק. בפסקה 25 קבע בית המשפט העליון "התוצאה היא שאנו עושים הצו-על-תנאי למוחלט, במובן זה שאנו מצהירים כי נוהל "אזהרה מוקדמת" נוגד את המשפט הבינלאומי."); דנג"ץ

96. סעיף 15 (א) לחוק העונשין, תשל"ז – 1977 קובע לענייננו כי "דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירת-חוץ מסוג פשע או עוון, שנעברה בידי אדם שהיה, בשעת עשיית העבירה או לאחר מכן, אזרח ישראלי או תושב ישראל." סעיף 16 (א) לאותו חוק מחיל את דיני העונשין של ישראל על עבירות נגד משפט העמים :

"דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות-חוץ אשר מדינת ישראל התחייבה, באמנות בינלאומיות רב צדדיות ופתוחות להצטרפות, להעניש עליהן ; והוא, אף אם נעברו בידי מי שאינו אזרח ישראלי או תושב ישראל, ויהא מקום עשיית העבירה אשר יהא."

97. סעיף 18 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977 מגדיר את מבנה היסוד העובדתי של עבירה על פי אותו חוק :

"(א) "פרט", לענין עבירה – המעשה בהתאם להגדרתה, וכן נסיבה או תוצאה שנגרמה על ידי המעשה, מקום שהן נמנות עם הגדרת אותה עבירה.

(ב) "מעשה" – לרבות מחדל, אם לא נאמר אחרת.

(ג) "מחדל" – הימנעות מעשייה שהיא חובה לפי כל דין או חוזה."

97. לפי סעיף 19 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977 "אדם מבצע עבירה רק אם עשאה במחשבה פלילית." סעיף 20 לחוק מגדיר את המחשבה הפלילית. לעניין כוונה קובע סעיף זה :

"(א) מחשבה פלילית – מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, ולענין התוצאות גם אחת מאלה :

(iii) כוונה – במטרה לגרום לאותן תוצאות ;

...

10739/05 שר הביטחון ואח'י נ' עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (החלטה מיום 27 בפברואר 2006); בג"ץ 785/87 עבד אלנאצר עבד אלעזיז אל עפו נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד מב (2), 4, 35 – 38 ; ע"פ 174/54 שטמפר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד י, 5. השווה עם עמחי כהן, "קליטתם של כללי המשפט הבינלאומי למשפט הישראלי על ידי בית המשפט העליון: המקרה של השטחים", מאזני משפט ו, 157, (2007). לפני שלושים ושש שנים, בשנת 1977, התקבלו שני הפרוטוקולים הנוספים לאמנות ג'נבה משנת 1949. 170 מדינות הצטרפו לפרוטוקול הראשון, ו – 165 מדינות הצטרפו לפרוטוקול השני. בהצהרת הצלב האדום בפני העצרת הכללית של האו"ם מיום 18 באוקטובר 2010 עודד הצלב האדום מדינות שלא הצטרפו עדיין לפרוטוקולים אלה לעשות כן ("It encourages States which have not yet done so to ratify the Protocols as soon as possible in order to enhance the protection of victims of armed conflicts, wherever they may be.") (available at: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/united-nations-protocols-additional-statement-2010-10-18.htm>). See also *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion*, I.C.J. Reports 2004, p. 136, 139 - 140, 173 – 177.

(ב) לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן.

(ג) לענין סעיף זה –

(1) רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם ;

(2) אין נפקה מינה אם נעשה המעשה באדם אחר או בנכס אחר, מזה שלגביו אמור היה המעשה להיעשות."

98. סעיף 29 לחוק מגדיר את מבצע העבירה :

"(א) מבצע עבירה – לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר.

(ב) המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקה מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר.

(ג) מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתרם לעשיית המעשה על-ידי אדם אחר שעשאו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד המצבים הבאים, כמשמעותם בחוק זה :

...

(3) ללא מחשבה פלילית ;

(4) טעות במצב דברים ;

(5) כורח או צידוק."

99. סעיף 31 לחוק מגדיר מיהו מסייע לעבירה :

"מי אשר, לפני עשיית העבירה או בשעת עשייתה, עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה, הוא מסייע."¹¹⁷

ט. 4. משפט בינלאומי

¹¹⁷ ראו ע"פ 4389/93 יוסף מרדכי נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3), 239. לניתוח ביקורתי של מושגי המבצע בצוותא והמסייע בסעיפים 29 ו-31 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977 ראו אהרן אנקר, "על ההבחנה בין המסייע בצוותא למסייע", מחקרי משפט יז, תשס"ב-2002, 340.

100. סעיף 30 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי מגדיר את המחשבה הפלילית של עבירות אשר בסמכות בית הדין, לרבות לעניין הכוונה (intent) והמודעות (knowledge):

- “1. Unless otherwise provided, a person shall be criminally responsible and liable for punishment for a crime within the jurisdiction of the Court only if the material elements are committed with intent and knowledge.
2. For the purposes of this article, a person has intent where:
- (a) In relation to conduct, that person means to engage in the conduct;
 - (b) In relation to a consequence, that person means to cause that consequence or is aware that it will occur in the ordinary course of events.
3. For the purposes of this article, “knowledge” means awareness that a circumstance exists or a consequence will occur in the ordinary course of events. “Know” and “knowingly” shall be construed accordingly.”

101. סעיף 25(3) לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי כולל את הגדרות המבצע, המבצע בצוותא והמסייע ומוסיף עוד צורות של ביצוע כגון מתן פקודה:

- “3. In accordance with this Statute, a person shall be criminally responsible and liable for punishment for a crime within the jurisdiction of the Court if that person:
- (a) Commits such a crime, whether as an individual, jointly with another or through another person, regardless of whether that other person is criminally responsible;
 - (b) Orders, solicits or induces the commission of such a crime which in fact occurs or is attempted;
 - (c) For the purpose of facilitating the commission of such a crime, aids, abets or otherwise assists in its commission or its attempted commission, including providing the means for its commission;
 - (d) In any other way contributes to the commission or attempted commission of such a crime by a group of persons acting with a common purpose. Such contribution shall be intentional and shall either:
 - (i) Be made with the aim of furthering the criminal activity or criminal purpose of the group, where such activity or purpose involves the commission of a crime within the jurisdiction of the Court; or

(ii) Be made in the knowledge of the intention of the group to commit the crime;

...

3 bis In respect of the crime of aggression, the provisions of this article shall apply only to persons in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State.”¹¹⁸

102. בית הדין הבינלאומי הפלילי לענין יוגוסלביה לשעבר דן בהרחבה בסוגיית הגדרת מבצע ומבצעים בצוותא בהקשר של אחריות פלילית של בכירים מהדרג המדיני והצבאי לפשעים רחבי היקף מבחינת אופי המעשים הפליליים ופריסתם הגיאוגרפית. בית דין בינלאומי זה הגיע למסקנה כי אחריות פלילית איננה דואלית למבצעים בצוותא קיימת במשפט הבינלאומי המנהגי.¹¹⁹ חרף אתגור קביעה זו בתדירות גבוהה בית הדין הבינלאומי לא שינה את הקביעה העקרונית בדבר קיום אחריות פלילית כאמור במשפט הבינלאומי המנהגי. אחריות פלילית זו תקפה לגבי דרג צבאי¹²⁰ ודרג מדיני. כך קבעה ערכאת הערעור בעניינו של מנהיג מדיני ברמת שר חוץ לעניין אחריותו הפלילית האישית במסגרת מושג האחריות של מבצעים בצוותא (Joint Criminal Enterprise) כפי שנדון בבית דין זה :

“The Appeals Chamber is not convinced that the Trial Chamber blurred the distinction between broad political goals and the common criminal objective of the JCE or erred in relying on political statements of Krajisnik to infer the existence of the JCE and the intent to commit specific crimes. Amicus Curiae only refers to one statement of Krajisnik – Krajisnik’s call to the deputies to [“implement] what we have agreed upon, the ethnic division on the ground” – but he does not explain why such a statement should not have been relied on and why this invalidates the conclusions of the Trial Chamber, which were based on a broad range of evidence. The Appeals Chamber is of the view that the Trial Chamber could reasonably rely on such a statement, along with other evidence, to conclude to 1) the existence of a common objective of removal by force of Bosnian Muslims and Bosnian Croats from large areas of Bosnia and Herzegovina, and 2) Krajisnik’s intent to commit various crimes designed to achieve this objective. The Appeals Chamber also rejects Amicus Curiae’s assertion that the Trial Chamber erred in failing to consider other possible

¹¹⁸ See ICC-01/04-01/06 *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, 14 March 2012, Separate Opinion of Judge Fulford (discussing current ICC jurisprudence in the context of Article 25).

¹¹⁹ IT-94-1-A *Prosecutor v. Dusko Tadic*, 15 July 1999, paras.185-234.

¹²⁰ See, for example, IT-95-11-A *Prosecutor v. Milan Martić*, 8 October 2008, paras.78-85.

inferences. The Trial Chamber did not have to discuss other inferences it considered as long as it was satisfied that the one it retained was the only reasonable one.”¹²¹

103. סעיף 28 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי מגדיר סוג נוסף של אחריות פלילית היא האחריות הפיקודית. אחריות כאמור איננה מיוחדת למפקדים צבאיים, אלא היא כוללת גם את הדרג המדיני-אזרחי :

“In addition to other grounds of criminal responsibility under this Statute for crimes within the jurisdiction of the Court:

(a) A military commander or person effectively acting as a military commander shall be criminally responsible for crimes within the jurisdiction of the Court committed by forces under his or her effective command and control, or effective authority and control as the case may be, as a result of his or her failure to exercise control properly over such forces, where:

(i) That military commander or person either knew or, owing to the circumstances at the time, should have known that the forces were committing or about to commit such crimes; and

(ii) That military commander or person failed to take all necessary and reasonable measures within his or her power to prevent or repress their commission or to submit the matter to the competent authorities for investigation and prosecution.

(b) With respect to superior and subordinate relationships not described in paragraph (a), a superior shall be criminally responsible for crimes within the jurisdiction of the Court committed by subordinates under his or her effective authority and control, as a result of his or her failure to exercise control properly over such subordinates, where:

(i) The superior either knew, or consciously disregarded information which clearly indicated, that the subordinates were committing or about to commit such crimes;

¹²¹ IT-00-39-A *Prosecutor v. Momcilo Krajisnik*, 17 March 2009, para.192. See also para.194; Kai Ambos, **Treatise on International Criminal Law – Vol.I: Foundations and General Part** (Oxford University Press, 2013); George P. Fletcher, **The Grammar of Criminal Law – Vol.I: Foundations** (Oxford University Press, 2007).

- (ii) The crimes concerned activities that were within the effective responsibility and control of the superior; and
- (iii) The superior failed to take all necessary and reasonable measures within his or her power to prevent or repress their commission or to submit the matter to the competent authorities for investigation and prosecution.¹²²

104. הוראות דומות לאלה ניתן למצוא גם בסעיפים 86 ו-87 לפרוטוקול הראשון לאמנות ג'נבה משנת 1949, 8 ביוני 1977,¹²³ ובכללים 151, 152 ו-153 שבמחקר הצלב האדום אודות המשפט הבינלאומי המנהגי.¹²⁴

ט. 5. אחריות פלילית אינדבדואלית של המשיבים 1 - 10

ט. 5. א. "מלחמת לבנון השנייה"

105. באשר למשיבים 2 אהוד אולמרט, 3 עמיר פרץ, 4 חיים רמון, 7 דן חלוץ, ו-10 אליעזר שקדי מתקיימת דרישת המחשבה הפלילית והיסוד העובדתי של אחריות להפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית המוגדרות בסעיף 147 לאמנה במהלך מבצע "מלחמת לבנון השנייה", לרבות:

- wilful killing;
- wilfully causing great suffering or serious injury to body or health;
- extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly;

106. כמו כן, מתקיים אצל משיבים אלה לעניין "מלחמת לבנון השנייה" יסודות העבירות רצח לפי סעיפים 300 ו-301 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977; חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977; חבלה ופגיעה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 335 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977.¹²⁵

107. אחריותם של משיבים אלה לפשעים במהלך "מלחמת לבנון השנייה" היא כמבצעים ו/או כמבצעים בצוותא ו/או כמסייעים כהגדרת מונחים אלה בחוק העונשין, תשל"ז – 1977. כמו כן, הם אחראים אישית מכוח כללי המשפט הבינלאומי המנהגי שתוארו במחקר הצלב האדום, בייחוד כללים 151, 152, ו-153 לכרך הראשון של מחקר זה.

¹²² השוו עם דו"ח ועדת-החקירה לחקירת האירועים במחנות הפליטים בביירות התשמ"ג - 123-122.

¹²³ See also Lassa Oppenheim **International Law: Disputes, War, and Neutrality**, Vol. II, (7th ed., H. Lauterpacht ed., 1952) 572.

¹²⁴ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), pp.551-563.

¹²⁵ לעניין אחריות פלילית במשפט הישראלי בגין הרס נכסים ראו סעיפים 425, 90א ו-20 לחוק העונשין תשל"ז – 1977. לאור העונש המקסימלי הקבוע בחוק בגין הרס או פגיעה בנכס – שלוש שנים – ספק רב אם הוראות אלה הולמות הרס מבנים כהפרה בוטה של אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949. ראו גם סעיף 8(2)(c)(i) לחוק בית הדין הבינלאומי.

108. באשר למשיבים 1 ציפי לבני, 2 אהוד אולמרט, 5 יובל דיסקין, 6 גבי אשכנזי, 8 יואב גלנט ו- 9 עידו נחושתן מתקיימת דרישת המחשבה הפלילית והיסוד העובדתי של אחריות להפרות בוטות לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 המוגדרות בסעיף 147 לאמנה, במהלך מבצע "עופרת יצוקה", לרבות ההפרות שתוארו לעניין "מלחמת לבנון השנייה". כמו כן מתקיים אצל משיבים אלה לעניין מבצע "עופרת יצוקה" המחשבה הפלילית והיסוד העובדתי של העבירות והאחריות הפלילית מכוח חוק העונשין, תשל"ז – 1977 וכללי המשפט הבינלאומי המנהגי כמתואר לגבי המשיבים לעניין "מלחמת לבנון השנייה".

ט.5.ג. מבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה

109. באשר למשיב 6 גבי אשכנזי ולעניין ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה מתקיימת דרישת המחשבה הפלילית והיסוד העובדתי של אחריות להפרות בוטות של אמנת ג'נבה הרביעית המוגדרות בסעיף 147 לאמנה, לרבות:

- wilful killing;
- wilfully causing great suffering or serious injury to body or health;

110. כמו כן, מתקיימים אצל משיב 6 גבי אשכנזי יסודות העבירות רצח לפי סעיפים 300 ו- 301 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977; חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977; וחבלה ופציעה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 335 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977.

111. אחריותו של משיב 6 גבי אשכנזי לפשעים במהלך ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה היא כמבצע ו/או כמבצע בצוותא ו/או כמסייע כהגדרת מונחים אלה בחוק העונשין, תשל"ז – 1977. כמו כן, הוא אחראי לפשעים הנ"ל שהתבצעו לכאורה במהלך ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה מכוח כללי המשפט הבינלאומי המינהגי של הצלב האדום, בייחוד כללים 151, 152 ו- 153.

י. החובה לחקור ולהעמיד לדין

112. סעיף 146 לאמנת ג'נבה הרביעית קובע את חובת המדינה לחקק חוקים מתאימים להטלת סנקציה פלילית אפקטיבית לאנשים שביצעו או הורו לבצע הפרות בוטות (Grave Breaches) לאמנת ג'נבה הרביעית כפי שמונח זה מוגדר בסעיף 147 לאמנה:

"The High Contracting Parties undertake to enact any legislation necessary to provide effective penal sanctions for persons committing, or ordering to be committed, any of the grave breaches of the present Convention defined in the following Article"¹²⁶

¹²⁶ ראו גם סעיף 86 לפרוטוקול הראשון לאמנות ג'נבה משנת 1949, 8 ביוני 1977; השוו עם בג"ץ 9594/03 בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים נ" הפרקליט הצבאי הראשי, פסק דין מיום 21 באוגוסט 2011.

113. כלל 158 רישא לכללי המשפט הבינלאומי המנהגי של הצלב האדום קובע את חובת המדינה לחקור את אזרחיה או מי מאנשי כוחות הביטחון שלה בגין חשדות לביצוע פשעי מלחמה, ולהגיש כתבי אישום נגדם אם יש ראיות לכך:

“States must investigate war crimes allegedly committed by their nationals or armed forces, or on their territory, and, if appropriate, prosecute the suspects.”¹²⁷

114. במבוא לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי נאמר:

“**Recalling** that it is the duty of every State to exercise its criminal jurisdiction over those responsible for international crimes,”

115. החלטת מועצת הביטחון של האו"ם מיום 23 בדצמבר 2006 שנושאה הגנה על אזרחים במהלך סכסוכים מזוינים הדגישה את החובה של מדינות לסיים משטר פטור מעונש לחשודים בביצוע הפרות רציניות למשפט הבינלאומי ההומניטרי:

“*Emphasizes* the responsibility of States to comply with the relevant obligations under international law to end impunity and to prosecute those responsible for serious violations of international humanitarian law;”

116. כאשר בכירים מהדרג המדיני והצבאי מורים לבצע הפרות בוטות לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 תוך התעלמות בודעין מהדין הבינלאומי המחייב אותם, והפרקליט הצבאי הראשי והיועץ המשפטי לממשלה מודעים לכך, חובה¹²⁸ ליזום נגד בכירים אלה חקירה פלילית.¹²⁹ בעניין ארנסט יפת הרחיב בית המשפט העליון אודות חובת קיום חקירה פלילית גם בעקבות פרסום דו"ח ועדת חקירה מכוח חוק ועדות חקירה, תשכ"ח – 1968:¹³⁰

¹²⁷ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), p.607. See also, A. Cohen & Y. Shany, "Beyond the Grave Breaches Regime: The Duty to Investigate Alleged Violations of International Law Governing Armed Conflicts", *14 Yearbook of International Humanitarian Law*, 37-84 (2011).

¹²⁸ ראו סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982; בג"ץ 428/86 יצחק ברזילי, עו"ד נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ (3), 505, 577; בג"ץ 297/82 ברגר ואח' נ' שר הפנים, פ"ד לו (3), 29, 45 – 47.

¹²⁹ השוו עם סעיפים 14, 21 ו-22 לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט – 1968; בג"ץ 152/82 דניאל אלון נ' ממשלת ישראל, פ"ד לו (4), 449; זאב סגל, "ועדת חקירה מכוח חוק ועדות חקירה, תשכ"ט – 1968: מעמדה הקונסטיטוציוני ומתחם הלגטימיות לפעולתה", **מחקרי משפט ג'** 199, תשמ"ד – 1984; אביגדור קלסבלד, **ועדות חקירה ממלכתיות** (נבו, 2001); יצחק זמיר, "ועדת החקירה מן הבחינה המשפטית", **הפרקליט לה(ג)**, 323 – 332 (1981); יצחק זמיר, **חוות-דעת משפטיות בעניין "הפרשה"** (ירושלים, תשכ"ה – 1965).

¹³⁰ דברים אלה תקפים גם לגבי ועדת וינוגרד וועדת טירקל שהוקמו מכוח חוק הממשלה, התש"סא – 2001. ראו סעיף 8א(ד) לחוק.

"בישראל, הקמתה של ועדת חקירה אינה פוסלת העמדה לדין לאחר מכן, וכשם שאין בהקמת ועדת חקירה משום פסילת הליך פלילי מאוחר, כך אין במשפט פלילי משום פסילת הקמתה של ועדת חקירה מאוחרת. חסינות מפני העמדה לדין מציעה תמריץ לעבריינים להופיע לפני ועדת החקירה ולזכות בחסינות המונעת מיצוי הליכים עמם. לא ייתכן, שוועדת החקירה תשמש לעבריינין "הליך מקלט" במובן זה שכל חומר ראיתי או עדות שיבואו בין כתליה יזכו לחסינות מוחלטת. פריוילגיה זו יכולה שלא להינתן, ועדיין ייעשה צדק.

גישה, המעדיפה את אינטרס הפרט עד כדי סיכולו של כל הליך משפטי מאוחר, אף אינה משקפת את כוונת המחוקק כפי שהיא מסתברת מהוראות שונות בחוק ועדות חקירה עצמו.

...

כך תלמדנו אף הוראת סעיף 21 לחוק, הקובעת כי משהעלה דין-וחשבון של ועדת חקירה חשד שפלוגי עבר עבירה, אך הוחלט שלא להעמידו לדין, יודיע היועץ המשפטי לממשלה, לבקשת אותו פלוגי, מהם נימוקי החלטתו. סעיף זה נועד למנוע מצב שבו ישמשו מסקנותיה של ועדת חקירה בסיס ל"הרשעה ציבורית", בלי שאשמתו של פלוגי הוכחה בין כותלי בית המשפט.

אף בהתאם להוראות החוק, אין מניעה לקיים משפט שלאחר ועדת חקירה. יתרה מזו, אי-העמדה לדין בעקבות קיומה של ועדת חקירה פוגעת פגיעה של ממש באמון הציבור ברשויות השונות. אי-העמדה לדין עלולה ליצור מסר סותר ומבלבל בקרב הציבור: מחד גיסא, עשוי הציבור להניח שאי-העמדה לדין - לאחר שהוקמה ועדת חקירה שבדקה את העניין אך לא ראתה להמליץ על כך - כמוה כהכרזה על חפותו של הנחקר ועל "תומתה" של הפרשה כולה. מאידך גיסא, עשוי הציבור להבין שדווקא נציגי החוק או אנשי ציבור שסרחו מחוסנים מפני עולו של הדין ונטל העונש.

ככל שמעמדו של החשוד רם וחשוב, כך תגבר הנטייה ל"פתור" ו"לפטור" (תרתי משמע) את מעשיו באמצעות פתרון הפלא של ועדת חקירה ולהימנע מקיום משפט שיש בו כדי למצות את הדין עם הנאשם ולעשות צדק עם הציבור.

פרשנות האוסרת על החוקר המשטרתי או על הפרקליט לקרוא את דו"ח ועדת החקירה המתפרסם ברבים או לעקוב אחר הפירסום הרב הניתן לדיוניה ולמסקנותיה של ועדת החקירה בתקשורת, מאיינת כל אפשרות, ולו תאורטית, לפתיחת הליך משפטי כלשהו לאחר שהוקמה ועדת חקירה, אפילו זו הסיקה מסקנות מחשידות והציעה פתיחת חקירה. פרשנות זו אף אינה תואמת את הקביעה שלפיה דיוניה של ועדת החקירה הם פומביים (סעיף 18) והדין-וחשבון שלה מתפרסם סמוך אחרי הגשתו לממשלה (סעיף 20). הסיקור שנותנת התקשורת לדיוני הוועדה, למסקנותיה ולהמלצותיה הוא נרחב, ויש להניח כי לא ניתן יהיה למצוא חוקר משטרתי או תובע שלא שמעו, ולו בעקפין, על הפרשה.

...

עדיין נשאלת השאלה אם לא ראוי לפרש את הוראת סעיף 14 בעניין אי הקבילות באופן שמשמע ממנה גם חיסיון מפני שימוש עקיף או נגזר. משסקרנו בהרחבה את תכליתו החקיקתית של סעיף 14 תוך התייחסות לאיזון הדרוש בין זכותו של הפרט למשפט הוגן לבין זכות הציבור למיצוי הדין, ותוך הבנת המציאות הישראלית והמבנה החברתי שלה, הפרשנות הראויה להתקבל היא זו האוסרת שימוש ישיר בלבד.

אסורות: הגשת העדות החסויה כראיה במשפט, ו/או הצגת עדותו של עד בבית המשפט במסגרת חקירה ראשית או נגדית, תוך בקשה שיתייחס לדברים שאמר לפני ועדת החקירה, ו/או הצגת מסמכים שהכין אותו עד במיוחד על-פי דרישת ועדת החקירה תוך בקשה להתייחס אליהם - כל זאת בכפוף לויתורו של מוסר העדות על זכותו לפי סעיף 14 כפי שעוד יובהר להלן. מותרת: עשיית שימוש עקיף בעדויות שנמסרו, בדין-וחשבון של ועדת החקירה שהתפרסם ובמסקנותיה. שימוש עקיף, כמשמעו, מתיר וייתכן שאף מחייב את החוקר המשטרתי לקרוא את כל החומר שהגיע מוועדת החקירה ולהשתמש בו כבסיס וכרקע להכנת שאלות לצורך חקירת המשטרה, ובוודאי אינו מביא לתוצאה כה לא מאוזנת כביטול משפט אם התובע קרא את הדו"ח או עיין בחומר של ועדת החקירה. שימוש עקיף הוא בבחינת "שימוש אנונימי" בחומר. המדובר בהגנה מצומצמת, ולפיה לא ייעשה שימוש ישיר בדבריו של העד לחובתו, אולם אין מניעה לקיים חקירה בעקבות המידע שנאסף מפיו של עד, אפילו הפך להיות אשם בשלב מאוחר יותר, ולהעמידו לדין על-פי הראיות שיושגו במסגרת העדות. לפיכך, מותר לתביעה לקרוא הודעות מוועדת החקירה, מותר לה להשתמש בהודעות לצורך הכנת תשתית לחקירה, אך אסור לה להפוך את ההודעה לראיה.

...

אין מניעה שנחקר יאמץ עדות שמסר לפני ועדת חקירה. "אינקורפורציה" חקירה הופכת את העדות מעדות לפני ועדת החקירה לעדות במשטרה. משמצויה הודעה כזו בחומר הראיות שהתגבש בחקירה במשטרה, רשאית התביעה לעשות שימוש בה במהלך הדיון המשפטי בבית המשפט, אין כל פסול בהגשתה כראיה, ובלבד שהנחקר שמסר את ההודעה שאומצה היה מודע לכך שבמתן הסכמתו הופכת עדותו לראיה קבילה בבית-משפט.¹³¹

¹³¹ ע"פ 2910/94 ארנסט יפת נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (2), 268, 297 – 298, 304 – 305, 306 – 308. ראו גם דין וחשבון ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000, (ירושלים, ספטמבר 2003), כרך ב, עמ' 766, פסקה 11; סעיפים 9 – 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש], - 1971; סעיפים 144, 162, 167, 175 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982; הנחיה 4.2200 (90.004) להנחיות היועץ המשפטי לממשלה, משפט פלילי חקירות, חקירת אישי ציבור; ע"פ 5121/98 טורי' (מיל') רפאל יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא (1), 461; Karim A. A. *Principles of Evidence in International Criminal Justice*, Khan, Caroline Buisman and Christopher Gosnell eds. (Oxford University Press, 2010).

117. החלטות היועץ המשפטי לממשלה והפרקליט הצבאי הראשי לא לפתוח בחקירה פלילית נגד המשיבים 1 עד 10 בגין אחריותם לפשעים לכאורה שבוצעו ב"מלחמת לבנון השנייה", מבצע "עופרת יצוקה", ומבצע ההשתלטות על המשטרה הומוניטרי לעזה הן בסתירה ברורה לאינטרס הציבור, נתקבלו בחוסר סבירות קיצוני או מהותי, בלתי סבירות בעליל, נתקבלו בעיוות מהותי, ונגזרות במשגה היורד לשורשו של עניין.¹³²

יא. חסינות והתישנות

118. למשיבים 1, 2, 3, ו- 4 (לבני, אולמרט, פרץ, ורמון) שהיו חברי כנסת במהלך מלחמת לבנון השנייה ומבצע "עופרת יצוקה" לא עומדת חסינות בפני חקירה ותביעה בהתאם לסעיף 1 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א – 1951.¹³³ לפי סעיף 28 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי, מעמדו או מעמדה של חשוד/ה בביצוע עבירות שבסמכות בית הדין אינם מונעים את העמדתם לדין.¹³⁴

119. לפי סעיף 29 לחוק בית הדין הפלילי הבינלאומי אין התיישנות לעבירות שבתחום סמכות בית הדין לרבות פשעי מלחמה.¹³⁵ כך גם קובע כלל 160 לכללי המשפט הבינלאומי המנהגי של הצלב האדום.¹³⁶

יב. סמכות שיפוט אוניברסלית

120. בהעדר חקירה פלילית או קיום חקירה פלילית שאינה כנה ניתן יהיה לפנות לרשויות הרלבנטיות במדינות אחרות בבקשה לעצור, לחקור ולהעמיד לדין אחראים על ביצוע פשעי מלחמה במסגרת יסוס עקרון סמכות השיפוט האוניברסלית. סעיף 16 (א) לחוק העונשין תשל"ז – 1977 מעגן בחקיקה הישראלית את עקרון זה:

"דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות-חוץ אשר מדינת ישראל התחייבה, באמנות בינלאומיות רב צדדיות ופתוחות להצטרפות, להעניש עליהן; והוא, אף אם נעברו בידי מי שאינו אזרח ישראלי או תושב ישראל, והוא מקום עשיית העבירה אשר היא."¹³⁷

121. הוראה זו תואמת את החובה המעוגנת בסעיף 146 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949:

¹³² בג"ץ 4550/94 נסים אישה נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מט (5), 859, 871 – 872; ראו גם בג"ץ 935/89 אורי גנור, עו"ד נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד (2), 485.

¹³³ ראו בג"ץ 1125/03 ח"כ ד"ר עזמי בשארה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פסק – דין מיום 1 בפברואר 2006.
¹³⁴ See also article 98 of the ICC's Statute on Cooperation with respect to waiver of immunity and consent to surrender; Dapo Akande and Sangeeta Shah, "Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts", 21(4) *EJIL*, 815 – 852 (2011); Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), pp.605-606.

¹³⁵ השוו עם סעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982; בג"ץ 6972/96 התנועה למען איכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נא (2), 757.

¹³⁶ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), pp.614-618.

¹³⁷ ראו גם רות לפידות ודורון וייץ, "סמכות השיפוט האוניברסלית בישראל", **המשפט ט**, 95 (2004); ארנה בן נפתלי וקרן מיכאלי, "סמכות השיפוט האוניברסלית והשיח המשפטי המדינתי", **המשפט ט**, 141 (2004).

“Each High Contracting Party shall be under the obligation to search for persons alleged to have committed, or to have ordered to be committed, such grave breaches, and shall bring such persons, regardless of their nationality, before its own courts. It may also, if it prefers, and in accordance with the provisions of its own legislation, hand such persons over for trial to another High Contracting Party concerned, provided such High Contracting Party has made out a 'prima facie' case.”

122. כלל 157 לכללי המשפט הבינלאומי המנהגי של הצלב האדום קובע את זכות כל מדינה לעגן בחקיקתה סמכות שיפוט אוניברסאלית. הסיפא של כלל 158 קובע את חובת המדינות לחקור ולהעמיד פרטים בגין חשד לביצוע פשעי מלחמה במסגרת סכסוכים שאינם נוגעים ישירות למדינה החוקרת:

“They must also investigate other war crimes over which they have jurisdiction and, if appropriate, prosecute the suspects.”¹³⁸

123. חוק אמנות ג'נבה הבריטי משנת 1957 קובע את סמכות בתי המשפט בבריטניה להידרש לכתבי אישום שנושאם חשד לביצוע הפרות בוטות של אמנות ג'נבה והפרוטוקול הראשון לאותן אמנות:

“1 Grave breaches of scheduled conventions.

(1) Any person, whatever his nationality, who, whether in or outside the United Kingdom, commits, or aids, abets or procures the commission by any other person of a grave breach of any of the scheduled conventions or the first protocol shall be guilty of an offence.

(1A) For the purposes of subsection (1) of this section—

(a) a grave breach of a scheduled convention is anything referred to as a grave breach of the convention in the relevant Article, that is to say—

¹³⁸ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009), pp. 604-611.

...

(iv) in the case of the convention set out in the Fourth Schedule to this Act, Article 147; and

(b) a grave breach of the first protocol is anything referred to as a grave breach of the protocol in paragraph 4 of Article 11, or paragraph 2, 3 or 4 of Article 85, of the protocol.

(2) In the case of an offence under this section committed outside the United Kingdom, a person may be proceeded against, indicted, tried and punished therefor in any place in the United Kingdom as if the offence had been committed in that place, and the offence shall, for all purposes incidental to or consequential on the trial or punishment thereof, be deemed to have been committed in that place.”¹³⁹

124. החלטת מועצת הביטחון של האו"ם מספר 1738 מיום 23 בדצמבר 2006 הזכירה את אופיה הבינלאומי של חובת המדינות לחפש ולהעמיד לדין חשודים בביצוע הפרות בוטות לאמנות ג'נבה משנת 1949:

“*Recalling* that the States Parties to the Geneva Conventions have an obligation to search for persons alleged to have committed, or to have ordered to be committed a grave breach of these Conventions, and an obligation to try them before their own courts, regardless of their nationality, or may hand them over for trial to another concerned State provided this State has made out a *prima facie* case against the said persons”

¹³⁹ **Geneva Conventions Act, 1957**, 5 & 6 ELIZ. 2. CH. 52. See also Human Rights Watch, **Universal Jurisdiction in Europe: The State of the Art**, 28 June 2006; Amnesty international, **Universal Jurisdiction: 14 Principles on the Effective Exercise of Universal Jurisdiction**, 30 April 1999; **The Princeton Principles on Universal Jurisdiction** (Stanford University, Program in Law and Public Affairs, 2001); William J. Aceves “Liberalism and International Legal Scholarship: the Pinochet Case and the Move Toward a Universal System of Transnational Law Litigation” 41 *HVILJ* 129 (2000); Philippe Sands “Turtles and Torturers: the Transformation of International Law” 33 *Int'l L. & Pol.* 527 (2001); Alan Boyle and Christine Chinkin, **The Making of International Law** (Oxford University Press, 2007).

125. אפשרות הגשת בקשות במדינות אחרות למעצר וחקירת בכירים ישראלים מהדרג המדיני והצבאי בגין חשד לביצוע פשעי מלחמה היא ממשית.¹⁴⁰ המקרה של הוצאת צו מעצר למשיבה 1 ציפי לבני בהיותה שרת חוץ בהקשר מבצע "עופרת יצוקה" ¹⁴¹ אינו המקרה היחיד.¹⁴²

יג. סיכום

126. על יסוד האמור לעיל, בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן את הצו על תנאי, ולאחר קבלת תשובת המשיבים להופכו למוחלט.

מרואן דלאל, עו"ד

¹⁴⁰ השוו עם סעיפים 88 ו-89 לפרוטוקול הראשון לאמנות ג'נבה משנת 1949, מיום 8 ביוני 1977.

¹⁴¹ Ian Black and Ian Cobin, "British court issued Gaza arrest warrant for former Israeli minister Tzipi Livni", **The Guardian**, 14 December 2009 (available at: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/dec/14/tzipi-livni-israel-gaza-arrest>); Haaretz Service and Barak Ravid, "Foreign Ministry outraged over U.K. arrest warrant against Livni", **Haaretz**, 14 December 2009 (available at www.haaretz.com/nes/foreign-ministry-outraged-over-u-k-arrest-warrant-againstlivni-1.2191); Barak Ravid and Agencies, "Israel confirms UK arrest warrant against Livni", **Haaretz**, 15 December 2009 (available at: <http://www.haaretz.com/news/israel-confirms-u-k-arrest-warrant-against-livni-1.2133>).

¹⁴² See Hanan Greenberg, "IDF officer cancels UK trip for fear of arrest", **YNET**, 27 February 2006 (available at: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3221339,00.html>); "Israel general 'avoids UK arrest', **BBC**, 12 September 2005 (available at: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4237620); Anshel Pfeffer, "Fear of arrest still prevents Israeli officials from visiting Britain", **Haaretz**, 30 May 2012 (available at: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/fear-of-arrest-still-prevents-israeli-officials-from-visiting-britain.premium-1.433452>); עמוס הראל, "בוטלו לימודי תא"ל בחו"ל מחשש שייעצר", **הארץ**, 27 בפברואר 2006.

רשימת נספחים

- ע/ 1 : החלטת הממשלה מספר 258 מיום 12 ביולי 2006.
- ע/ 2 : עמ' 486 – 487 מספרה של שרת החוץ האמריקאית בתקופת מלחמת לבנון השנייה שיצא לאור בשנת 2012.
- ע/ 3 : החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1701 מיום 11 באוגוסט 2006.
- ע/ 4 : החלטת הממשלה מספר 1468 מיום 25 במרץ 2007.
- ע/ 5 : מסמך משרד החוץ בעניין "מלחמת לבנון השנייה" מיום 1 באפריל 2007.
- ע/ 6 : דו"ח היומן רייטס ווטש Why They Died: Civilian Casualties in Lebanon during the 2006 War, 6 September 2007.
- ע/ 7 : דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל Out of all proportion – civilians bear the brunt of war, 21 November 2006.
- ע/ 8 : דו"ח היומן רייטס ווטש Flooding South Lebanon: Israel's Use of Cluster Munitions in Lebanon in July and August 2006, 17 February 2008.
- ע/ 9 : דו"ח ועדת החקירה מטעם מועצת זכויות האדם של האו"ם United Nations Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, 23 November 2006.
- ע/ 10 : דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל Deliberate destruction or "collateral damage"? Israeli attacks on civilian infrastructure, 22 August 2006.
- ע/ 11 : דו"ח הועדה מטעם האו"ם לעניין הסכסוך בעזה / מבצע "עופרת יצוקה" – דו"ח גולדסטון.
- ע/ 12 : אורי בלאו ויותם פלדמן, "מבצע עופרת יצוקה": כך נתנה הפרקליטות הצבאית לצה"ל לנצח", הארץ, 23 בינואר 2009.
- ע/ 13 : דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש Rain of Fire: Israel's Unlawful Use of White Phosphorus in Gaza, 25 March 2009.
- ע/ 14 : דו"ח הליגה הערבית לעניין מבצע עופרת יצוקה מיום 13 במאי 2009.

ע/ 15: דו"ח ארגון אמנסטי אינטרנשיונאל מיום 2 ביולי 2009 Operation 'Cast Lead': 22 Days of Death and Destruction.

ע/ 16: דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש מיום 13 באוגוסט 2009 White Flag Deaths: Killing of Palestinian Civilians during Operation Cast Lead.

ע/ 17: דו"ח ארגון היומן רייטס ווטש מיום 13 במאי 2010 "I Lost Everything": Israel's Unlawful Destruction of Property during Operation Cast Lead.

ע/ 18: דו"ח משרד החוץ לעניין החקירות שהתבצעו בישראל בעקבות מבצע "עופרת יצוקה" מחודש יולי 2010.

ע/ 19: תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 10 בספטמבר 2009 לפניית ארגוני זכויות אדם בעניין חקירת הפרות של המשפט הבינלאומי במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 20: דו"ח ועדת החקירה מטעם המזכיר הכללי של האו"ם לעניין אירוע המשט ההומניטרי לעזה מספטמבר 2011.

ע/ 21: חן מענית, " הרמטכ"ל אשכנזי: 'לוקח אחריות מלאה על כל פעולות צה"ל"', גלובס, 11 באוגוסט 2010.

ע/ 22: פניית העותר אל היועץ המשפטי לממשלה מיום 23 באוקטובר 2011 לעניין מבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה.

ע/ 23: פניית העותר אל היועץ המשפטי לממשלה בדרישה לחקור הפרות של המשפט הבינלאומי במהלך פעולות צבאיות ספציפיות מיום 4 ביוני 2012.

ע/ 24: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיבה 1 ציפי לבני לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 25: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 2 אהוד אולמרט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 26: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 5 יובל דיסקין לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 27: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 6 גבי אשכנזי לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" ומבצע ההשתלטות על המשט ההומניטרי לעזה.

ע/ 28: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 8 יואב גלנט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 29: חוות דעת העותר מיום 23 ביולי 2012 בעניין אחריות המשיב 9 עידו נחושתי לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 30 : חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 2 אהוד אולמרט לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה".

ע/ 31 : חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 3 עמיר פרץ לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה".

ע/ 32 : חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 4 חיים רמון לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה".

ע/ 33 : חוות דעת העותר מיום 24 בינואר 2013 בעניין אחריות המשיב 7 דן חלוץ לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך "מלחמת לבנון השנייה".

ע/ 34 : תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 17 בפברואר 2013 בעניין אחריות המשיבה 1 ציפי לבני לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

ע/ 35 : תשובת היועץ המשפטי לממשלה מיום 2 באפריל 2013 בעניין אחריות המשיב 5 יובל דיסקין לפשעים לכאורה שבוצעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

רשימת אסמכתאות

חוקים ואמנות בינלאומיות

חוק יסוד : הממשלה.

חוק יסוד : הצבא.

חוק ועדות חקירה, התשכ"ט – 1968.

פקודת הראיות [נוסח חדש], 1971 - .

חוק העונשין, תשל"ז – 1977.

חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982.

חוק הממשלה, התש"סא – 2001.

חוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב – 2002.

Statute of the International Criminal Court.

Statute of the International Court of Justice.

Geneva Conventions Act, 1957, 5 & 6 ELIZ. 2. CH. 52.

Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of August 12 1949.

Protocol I Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, 8 June 1977.

Protocol II Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts, 8 June 1977.

פסיקה

ע"פ 174/54 שטמפפר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד י, 5.

בג"ץ 152/82 דניאל אלון נ' ממשלת ישראל, פ"ד לו (4), 449.

בג"ץ 297/82 ברגר ואח' נ' שר הפנים, פ"ד לו (3), 29.

בג"ץ 428/86 יצחק ברזילי, עו"ד נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ (3), 505.

בג"ץ 785/87 עבד אלנאצר עבד אלעזיז אל עפו נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד מב (2), 4.

בג"ץ 935/89 אורי גנור, עו"ד נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד (2), 485.

ע"פ 4389/93 יוסף מרדכי נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3), 239.

ע"פ 2910/94 ארנסט יפת נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (2), 268.

בג"ץ 4550/94 ניסים אישה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד מט (5), 859.

בג"ץ 5100/94 הועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג (4), 817.

בג"ץ 4723/96 אביבית עטייה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד נא (3), 714.

בג"ץ 6972/96 התנועה למען איכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נא (2), 757.

ע"פ 5121/98 טור' (מיל') רפאל יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא (1), 461.

בג"ץ 3799/02 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' אלוף פיקוד המרכז ואח', פ"ד ס (3), 67.

בג"ץ 1125/03 ח"כ ד"ר עזמי בשארה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פסק – דין מיום 1 בפברואר 2006.

בג"ץ 9594/03 בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים ואח' נ' הפרקליט הצבאי הראשי, פסק דין מיום 21 באוגוסט 2011.

דנג"ץ 10739/05 שר הביטחון ואח' נ' עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (החלטה מיום 27 בפברואר 2006).

בג"ץ 6204/06 ד"ר יוסי ביילין נ' ראש ממשלת ישראל, פסק דין מיום 1 באוגוסט 2006.

ת"א (מחוזי ירושלים) 8206/06 סרן ר' נ' ד"ר אילנה דיין ואח', פסק דין מיום 7 בדצמבר 2009.

בג"ץ 8397/06 אדוארדו וסר, עו"ד נ' שר הביטחון ואח', פ"ד סב(2), 198.

בג"ץ 3292/07 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פסק דין מיום 8 בדצמבר 2011.

בג"ץ 7195/08 אשרף אבו רחמה ואח' נ' תא"ל אביחי מנדלבליט הפרקליט הצבאי הראשי ואח', פסק דין מיום 1 ביולי 2009.

בג"ץ 201/09 רופאים לזכויות אדם ואח' נ' ראש הממשלה ואח', פסק דין מיום 19 בינואר 2009.

בג"ץ 8013/10 המועצה האזורית אשכול ואח' נ' ראש הממשלה ואח', פסק דין מיום 8.8.2011.

בג"ץ 2815/13 מרואן דלאל נ' אבי דיכטר ואח' כתב עתירה מיום 21 באפריל 2013 ופסק דין מיום 22 באפריל 2013.

International Court of Justice

Nicaragua v. United States of America, I.C.J. Reports 1986, p.94.

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, p.226.

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, p. 136.

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

IT-94-1-A Prosecutor v. Dusko Tadic, 15 July 1999.

IT-95-11-A Prosecutor v. Milan Martić, 8 October 2008.

IT-00-39-A Prosecutor v. Momcilo Krajisnik, 17 March 2009.

International Criminal Court

ICC-01/04-01/06 *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, 14 March 2012, Separate Opinion of Judge Fulford.

דין וחשבון

דין וחשבון ועדת-החקירה לחקירת האירועים במחנות הפליטים בביירות התשמ"ג, 1983.

דין וחשבון ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000, (ירושלים, ספטמבר 2003), כרך ב.

הוועדה לבדיקת המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה (דין וחשבון חלקי, אפריל 2007).

הוועדה לבדיקת המערה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה דין וחשבון סופי (כרכים א' ו- ב', ינואר, 2008).

הועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 (ועדת טירקל, חלק ראשון, ינואר 2011).

הועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010, מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי (ועדת טירקל, חלק שני, פברואר 2013).

בצלם, **הרוגים במהלך מבצע עופרת יצוקה**, אתר האינטרנט של בצלם, ללא תאריך.

Amnesty international, **Universal Jurisdiction: 14 Principles on the Effective Exercise of Universal Jurisdiction**, 30 April 1999.

Amnesty International, **Deliberate destruction or "collateral damage"? Israeli attacks on civilian infrastructure**, 22 August 2006.

Amnesty International, **Under fire: Hezbollah's attacks on northern Israel** 13 September 2006.

Amnesty International, **Out of all proportion – civilians bear the brunt of war**, 21 November 2006.

Amnesty International, **Operation ‘Cast Lead’: 22 Days of Death and Destruction**, 2 July 2009.

Human Rights Watch, **Universal Jurisdiction in Europe: The State of the Art**, 28 June 2006.

Human Rights Watch, **Civilians under Assault: Hezbollah's Rocket Attacks on Israel in the 2006 War**, 29 August 2007.

Human Rights Watch, **Why They Died: Civilian Casualties in Lebanon during the 2006 War**, 6 September 2007.

Human Rights Watch, **Flooding South Lebanon: Israel's Use of Cluster Munitions in Lebanon in July and August 2006**, 17 February 2008.

Human Rights Watch, **Rain of Fire: Israel's Unlawful Use of White Phosphorus in Gaza**, 25 March 2009.

Human Rights Watch, **White Flag Deaths: Killing of Palestinian Civilians during Operation Cast Lead**, 13 August 2009.

Human Rights Watch, **“I Lost Everything”: Israel's Unlawful Destruction of Property during Operation Cast Lead**, 13 May 2010.

Report of the Independent Fact-Finding Committee on Gaza: No Safe Place, 13 May 2009.

United Nations Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, 23 November 2006.

Report of UNHRC Fact Finding Mission to the Gaza Conflict, 25 September 2009.

Report of the international fact-finding mission to investigate violations of international law, including international humanitarian and human rights law, resulting from the Israeli attacks on the flotilla of ships carrying humanitarian

assistance pursuant to UN Human Rights Council resolution 14/1, 27 September 2010.

Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident, September 2011.

The Princeton Principles on Universal Jurisdiction (Stanford University, Program in Law and Public Affairs, 2001).

הנחיות היועץ המשפטי לממשלה

הנחיה 4.2200 (90.004) להנחיות היועץ המשפטי לממשלה, משפט פלילי חקירות, חקירת אישי ציבור.

ספרים

אביגדור קלגסבלד, **ועדות חקירה ממלכתיות** (נבו, 2001).

דב וייסגלס, **אריק שרון ראש ממשלה – מבט אישי** (ידיעות ספרים, 2012).

דינה זילבר, **בשם החוק: היועץ המשפטי לממשלה והפרשות שטלטלו את המדינה** (דביר, 2012), 249.

יצחק זמיר, **חוות-דעת משפטית בענין "הפרשה"** (ירושלים, תשכ"ה – 1965).

מרדכי קרמניצר ואריאל בנדור, **חוק יסוד: הצבא** (הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, 2000).

Alan Boyle and Christine Chinkin, **The Making of International Law** (Oxford University Press, 2007).

Operational Law Handbook (Maj Andrew Gillman, USAF & MAJ William Johnson eds.)(Virginia: International and Operational Law Department of US Army, 2012).

Condoleezza Rice, **No Higher Honour: A Memoir of My Years in Washington** (Simon & Schuster, 2012).

Christine Gray, **International Law and the Use of Force** (Oxford University Press, 2008).

Geoffrey Best, **War & Law since 1945** (Oxford University Press, 1994).

George P. Fletcher, **The Grammar of Criminal Law – Vol.I: Foundations** (Oxford University Press, 2007).

Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, **ICRC Customary International Humanitarian Law – Vol.I Rules** (Cambridge University Press, 2009).

Kai Ambos, **Treatise on International Criminal Law – Vol.I: Foundations and General Part** (Oxford University Press, 2013).

Principles of Evidence in International Criminal Justice, Karim A. A. Khan, Caroline Buisman and Christopher Gosnell eds. (Oxford University Press, 2010).

Lassa Oppenheim **International Law: Disputes, War, and Neutrality**, Vol. II, (7th ed., H. Lauterpacht ed., 1952).

Nick Mansfield, **Theorizing War – from Hobbes to Badiou** (Palgrave Macmillan, 2008).

Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, **Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare** (Bern, 2009).

UK Ministry of Defense, **The Manual of the Law of Armed Conflict** (Oxford University Press, 2005).

Yoram Dinstein, **War, Aggression and Self-Defense** (Cambridge University Press, 4th ed., 2005).

מאמרים

מאמרים אקדמיים

- אהרן אנקר, "על ההבחנה בין המסייע בצוותא למסייע", **מחקרי משפט יז**, תשס"ב-2002.
- ארנה בן נפתלי וקרן מיכאלי, "סמכות השיפוט האוניברסלית והשיח המשפטי המדינת", **המשפט ט**, 141 (2004).
- זאב סגל, "ועדת חקירה מכוח חוק ועדות חקירה, תשכ"ט – 1968 : מעמדה הקונסטיטוציוני ומתחם הלגטימיות לפעולתה", **מחקרי משפט ג' 199**, תשמ"ד – 1984.
- יצחק זמיר, "ועדת החקירה מן הבחינה המשפטית", **הפרקליט לה(ג)**, 323 – 332 (1981).
- יצחק זמיר, "זכויות האדם וביטחון המדינה", **משפטים יט**, 17, 33-35 (1989).
- מרדכי קרמניצר, "כניסה מרצון למצב התגוננות", **משפטים כט**, 445 (1998).
- עוזי פוגלמן, "מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה", **משפט וממשל ו(1)**, 173 (2001).
- עמיחי כהן, "קליטתם של כללי המשפט הבינלאומי למשפט הישראלי על ידי בית המשפט העליון : המקרה של השטחים", **מאזני משפט ו**, 157, (2007).
- רות לפידות ודורון וייץ, "סמכות השיפוט האוניברסלית בישראל", **המשפט ט**, 95 (2004).
- A. Cohen & Y. Shany, "Beyond the Grave Breaches Regime: The Duty to Investigate Alleged Violations of International Law Governing Armed Conflicts", *14 Yearbook of International Humanitarian Law*, 37-84 (2011).
- Dapo Akande and Sangeeta Shah, "Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts", *21(4) EJIL*, 815 – 852 (2011).
- Eyal Benvenisti, "Human Dignity in Combat: The Duty to Spare Enemy Civilians", *39(2) Israel Law Review*, 81-109 (2006).
- Sir Michael Wood, KCMG "The UN Security Council and International Law", Hersch Lauterpacht Memorial Lecture Series 7, 8, 9 November 2006, Lauterpacht Center for International Law, Cambridge University Faculty of Law.
- Philippe Sands "Turtles and Torturers: the Transformation of International Law" 33 *Int'l L. & Pol.* 527 (2001).

William J. Aceves "Liberalism and International Legal Scholarship: the Pinochet Case and the Move Toward a Universal System of Transnational Law Litigation" 41 *HVILJ* 129 (2000).

מאמרים עיתונאיים

- יצחק זמיר, "האם חובה לקיים המלצות הוועדה", **הארץ**, 21 במרץ 1983.
- טל רוזנר, "השופט ברק מציע: לבדוק את הריסת בתי הפלסטינים", **YNET**, 26 באוקטובר 2004.
- עמוס הראל, "בוטלו לימודי תא"ל בחו"ל מחשש שייעצר", **הארץ**, 27 בפברואר 2006.
- אורי בלאו ויותם פלדמן, "'מבצע עופרת יצוקה': כך נתנה הפרקליטות הצבאית לצה"ל לנצח", **הארץ**, 23 בינואר 2009.
- חן מענית, "הרמטכ"ל אשכנזי: 'לוקח אחריות מלאה על כל פעולות צה"ל"', **גלובס**, 11 אוגוסט 2010.
- תום שגב, "הגרוטסקיות והמסר", **הארץ**, 13 במאי 2011.
- רויטל חובל, "במרכז הקמפיין של קדימה: סוגיית השוויון בנטל", **הארץ**, 19 בדצמבר 2012.

"Israel general 'avoids UK arrest', **BBC**, 12 September 2005.

Hanan Greenberg, "IDF officer cancels UK trip for fear of arrest", **YNET**, 27 February 2006.

"Hezbollah warns Israel over escalation", **BBC**, 12 July 2006.

Kim Sengupta and Donald Macintyre, "Israeli cabinet divided over fresh Gaza surge", **The Independent**, 13 January 2009.

Ian Black and Ian Cobain, "British court issued Gaza arrest warrant for former Israeli minister Tzipi Livni", *The Guardian*, 14 December 2009.

Haaretz Service and Barak Ravid, "Foreign Ministry outraged over U.K. arrest warrant against Livni", **Haaretz**, 14 December 2009.

Barak Ravid and Agencies, "Israel confirms UK arrest warrant against Livni",
Haaretz, 15 December 2009.

Anshel Pfeffer, "Fear of arrest still prevents Israeli officials from visiting Britain",
Haaretz, 30 May 2012.